

ชื่อเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
 ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสาง
 จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัย นางมุกดา สอนประเทศ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู จำนวน 180 คน โดยมีการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 123 คนการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 56.9 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 40.7 โดยคำถามที่ตอบถูกมากที่สุดได้แก่ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมาก ๆ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจเกิดอัมพาตได้ และ ความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุหนึ่งของการการโรคหัวใจ หลอดเลือด สมอง ไต ตา ตอบถูกร้อยละ 99.2 รองลงมา คือ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม ตอบถูก ร้อยละ 96.7 และตอบถูกน้อยที่สุดคือ ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไรเลย ตอบถูกร้อยละ 33.3 โดยส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 74.0 มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวที่สูงที่สุด คือ ไปรับการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด และ รับประทานยาลดความดันโลหิตสูงตามขนาดและเวลาตามแพทย์สั่ง (mean = 3.94) รองลงมา คือ ไม่สูบบุหรี่หรือยาเส้น และ เมื่อมีอาการผิดปกติจะไปพบแพทย์ก่อนถึงวันนัด (mean = 3.76) ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุดคือ ไม่รับประทานอาหารใส่ ผงชูรส (mean = 2.02) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001)

ดังนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินงานเชิงรุกเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ได้แก่ การให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้ป่วย การมีส่วนร่วมของแกนนำในชุมชน เช่น อสม.ในการออกติดตามเยี่ยมผู้ป่วย การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว โดยผู้นำชุมชน เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความดันโลหิตสูงเป็นภาวะที่พบบ่อยในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยจากการศึกษา พบว่าชาวอเมริการ้อยละ 68.4 เท่านั้นที่ทราบว่าตัวเองมีความดันโลหิตสูง และมีเพียงร้อยละ 53.6 ที่รับการรักษา และในกลุ่มนี้มีเพียงร้อยละ 27.4 ที่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ดี (ระพีพล ฤกษ์ชัย อยุธา , 2548) ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจากการเป็นประเทศเกษตรกรรมมาสู่อุตสาหกรรม รวมทั้งประชากรไทยเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตตามประเทศทางตะวันตก ทำให้ภาวะความดันโลหิตสูงมีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆจากการสำรวจของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขสถาบันวิจัยสาธารณสุขไทยร่วมกับทางกระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสำรวจสถานะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2534-2535 ซึ่งศึกษาในประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 15,125 คน และถือเกณฑ์ความดันโลหิตสูงที่สูงกว่า 160/90 มิลลิเมตรปรอท พบอุบัติการณ์ของความดันโลหิตสูงเฉลี่ยทั้งประเทศ 5.4 ต่อประชากร 100 คน ความชุกจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นหรือน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น และจากกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจพบความดันโลหิตสูง 1,606 ราย มีเพียงร้อยละ 10.2 เท่านั้นที่ทราบว่าตนเองเป็นความดันโลหิตสูง และร้อยละ 71.3 ของผู้ที่ทราบว่ามิภาวะนี้ได้รับการรักษา และร้อยละ 61.5 ของกลุ่มที่ได้รับการรักษามีความดันโลหิตต่ำกว่า 160/95 มิลลิเมตรปรอท (ชมรมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย , 2548)

โรคความดันโลหิตสูงได้ชื่อว่าเป็นฆาตกรเงียบ เนื่องจากผู้ป่วยส่วนใหญ่จะไม่มีอาการ แต่มีการทำลายอวัยวะต่าง ๆ ไปทีละน้อยอย่างช้า ๆ จนผู้ป่วยเกิดภาวะแทรกซ้อนขึ้น และถ้าไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตสูงให้อยู่ในระดับที่กำหนดและมีความดันโลหิตสูงมากขึ้น จะทำให้มีภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงตามมาได้ โดยจะมีการทำลายอวัยวะที่สำคัญของร่างกายได้แก่ หัวใจ ,สมอง ,ไต,ตาและหลอดเลือด (อารักขา ใจธรรม , 2545) แม้ว่าโรคความดันโลหิตสูงจะเป็นโรคเรื้อรังรักษาไม่หายขาดก็ตาม แต่เราสามารถป้องกันและควบคุมโรคไม่ให้ความดันโลหิตสูงมากขึ้นหรือเกิดภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นได้ หากผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาหรือปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง (อรอนงค์ สัมพันธุ์ , 2548)

จำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงของสถานีนามัยก๊าวหน้า ในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 140 คน ปี 2553 จำนวน 162 คน และในปี 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 180 คน เป็นร้อยละ 2.79 ,3.23 และ3.58 ตามลำดับและมีภาวะแทรกซ้อนต่างๆเพิ่มขึ้น หมู่บ้านในเขตรับผิดชอบจำนวน 9 หมู่บ้าน มีจำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตรับผิดชอบ 180 คน และมีผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมระดับตนเองได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนของโรคได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบ จำนวน 180 คน โดยมีการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 123 คน การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวางแผนแก้ปัญหาในการให้บริการแก่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีนามัยก๊าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสาง

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อศึกษา

1. ลักษณะประชากรของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
2. ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
3. การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
4. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงกับการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ขึ้นทะเบียนโรคความดันโลหิตสูงและอาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบของสถานีนามัยก๊าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสาง ซึ่งมีจำนวน 180 คน โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

เพศ, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, อาชีพ, ระยะเวลาที่เป็นโรค, พันธุกรรมโรคความดันโลหิตสูง, ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง

3.2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

4. ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีนามัย ก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยเก็บข้อมูลในระหว่างเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม 2554

5. คำจำกัดความ หรือนิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความดันโลหิตสูง หมายถึง ค่าความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวสูงกว่าหรือเท่ากับ 140 มิลลิเมตรปรอท หรือค่าความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัว สูงกว่าหรือเท่ากับ 90 มิลลิเมตรปรอท

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง หมายถึง บุคคลที่เคยพบว่ามีภาวะความดันโลหิตสูงกว่าปกติ ในขณะที่พัก โดยมีที่อยู่อาศัยในเขตรับผิดชอบนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู และขึ้นทะเบียนเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552- พ.ศ.2554

ความรู้ หมายถึง การที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงสามารถบอกได้ถึงการปฏิบัติตัวเพื่อดูแลตนเองเมื่อป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง เช่น เรื่องยาที่รักษา , การรับประทานอาหาร , การออกกำลังกายว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสม

การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเอง หมายถึง การปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในด้านการควบคุมอาหารรสเค็ม การควบคุมอาหารประเภทไขมัน การควบคุมน้ำหนักตัว การออกกำลังกาย การผ่อนคลายความเครียด การไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การไม่สูบบุหรี่ การรับประทานยา การไปตรวจตามนัด

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงระดับความรู้ในเรื่องโรคของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้ความรู้กับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง
2. เพื่อทราบถึงการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
3. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องโรคและการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
4. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ
3. ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการดูแลตนเอง
5. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
6. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดงานวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

1.1 ความหมายของความรู้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวถึง ความรู้ ว่าเป็นพฤติกรรมในขั้นต้นที่เกิดจากการมองเห็น จำได้ นึกได้ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา

สมศักดิ์ ศรีสันติกุล (2538) กล่าวถึง ความรู้ใน 3 ทศนะ ดังนี้ คือทศนะที่ 1 เป็นทศนะของบุคคลทั่วไปว่าเป็นการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติและในสังคม เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ด้วยตนเองตามพื้นฐานความสามารถของแต่ละบุคคล ในทศนะที่ 2 ในส่วนของนักวิชาการนั้นได้ให้ความหมายความรู้ว่า เป็นความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม โดยที่อยู่ในแต่ละสาขาหรือแขนงวิชาจะมีความรู้ที่แตกต่างกัน ทศนะที่ 3 คือ นักปฏิบัติได้ให้ความหมายว่า เป็นความเข้าใจในเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติและในสังคม ที่สามารถนำมาใช้ได้

พอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การรับรู้ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มาจากการจดจำของสมอง การเรียนรู้ และประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วตีความหมายออกมาเป็นความเข้าใจในสิ่งนั้น

1.2 ระดับของความรู้

Bloom et al. (อ้างถึงในกนก รอดพึ่งพา, 2536) ได้แบ่งระดับของพฤติกรรม

ด้านความรู้หรือความสามารถทางสติปัญญา (Cognitive Domain) ออกเป็น 6 ระดับ เรียงจากข้ง่ายไปสู่ข้งาย ตามลำดับ ดังนี้

- 1) ความรู้ (Knowledge) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำ และการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยเริ่มจากข้ง่าย ๆ ไปจนถึงระดับความจำที่ข้งาย
- 2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาเกี่ยวกับการแปลการให้ความหมายและการคาดคะเน
- 3) การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำสาระสำคัญต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้
- 4) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการพิจารณาแยกแยะวัตถุต่าง ๆ เนื้อหาออกเป็นส่วนปลีกย่อย ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน และหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ อย่างไร
- 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวมส่วนที่เป็นส่วนประกอบย่อย ๆ เข้าด้วยกันให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อสร้างรูปแบบและโครงสร้างที่ชัดเจน
- 6) การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระ โดยมีการกำหนดมาตรฐานในการพิจารณาตัดสิน ในการประเมินค่าเป็นข้งานพัฒนาทางความคิดสูงสุดที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปฏิบัติและใช้การวิจารณ์และการสังเคราะห์เข้าร่วมพิจารณาในการประเมิน

1.3 การวัดความรู้

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2531) ได้กล่าวว่าเป็นการวัดสมรรถภาพของสมอง ในด้านการระลึกออกของความจำที่เกี่ยวกับเรื่องราว ประสบการณ์ การเรียนรู้ เคยเห็น โดยใช้เครื่องมือคือแบบทดสอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) แบบทดสอบปฏิบัติ (Performance Test) เป็นการทดสอบด้วยการลงมือกระทำจริง ๆ เช่น การแสดงละคร การฝีมือและการพิมพ์ดีด เป็นต้น
  - 2) แบบทดสอบเขียนตอบ (Paper-pencil Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้ทั่วไปซึ่งใช้กระดาษดินสอ หรือปากกาเป็นอุปกรณ์ช่วยตอบ โดยที่ผู้ตอบต้องตอบทั้งหมด
  - 3) แบบทดสอบปากเปล่า (Oral Test) ทดสอบโดยการพูดแทนการเขียน
- นอกจากนี้ ไพศาล หวังพานิช (2526) ได้แบ่งลักษณะของคำถามในการวัดความรู้ ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง เป็นการถามรายละเอียดในเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย ได้แก่ ความหมายของคำศัพท์ นิยาม กฎ ข้อเท็จจริงและรายละเอียด

2) ถามความรู้ในวิธีการดำเนินการ เป็นการถามวิธีปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผนประเพณี
ขั้นตอนการปฏิบัติทั้งหลาย

3) ถามความรู้รวบยอด เป็นการถามเกี่ยวกับข้อสรุปและหลักการ ซึ่งได้จากการสรุป
เนื้อหาของหลักวิชา ทฤษฎี และ โครงสร้าง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ

การปฏิบัติของบุคคลเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่มุ่งปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้
สำเร็จ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนและสำคัญมากมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

2.1 ความหมายของการปฏิบัติ

Bloom et al. (อ้างถึงใน เกษมธิดา สพสมัย , 2536) กล่าวถึงการปฏิบัติว่า หมายถึง
พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นความสามารถโดยการนำความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหา
ต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง และในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง เหมาะสม

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวถึงการปฏิบัติว่าเป็นความสามารถในการแสดงออก
ของร่างกายในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยอาศัยความรู้และทัศนคติเป็นองค์ประกอบซึ่งต้องอาศัยเวลา
และผ่านกระบวนการตัดสินใจในหลายขั้นตอน

สรุปได้ว่าการปฏิบัติเป็นการนำความรู้และความเข้าใจมาเป็นแนวทางและ
องค์ประกอบในการแสดงเป็นพฤติกรรมออกมาเป็นความสามารถเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง
ๆ เป็นการนำเอาความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่ตอบข้อซักถามการสัมภาษณ์ได้อย่างถูกต้อง

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของบุคคล

Schmerhorn, Hunt, and Osborn (อ้างถึงใน นฤมล กิตตะยานนท์ , 2527) ได้
เสนอว่าการปฏิบัติของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย 3 ส่วน ดังนี้

1) คุณลักษณะเฉพาะของบุคคล (Individual Attributes) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1.1) Demographic Characteristics เป็นลักษณะอายุ เพศ เชื้อชาติ เผ่า
พันธุ์

1.2) Competency Characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับด้านความรู้
ความสามารถ ความถนัด และความชำนาญของบุคคล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้มาจากการศึกษา
อบรม และจากการสั่งสมประสบการณ์ เป็นคุณลักษณะที่มีผลกระทบโดยตรงต่อระดับความสามารถ
ในการปฏิบัติ

1.3) Psychological Characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา

อันได้แก่ ทักษะคิด ค่านิยม การรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

2) ระดับความพยายามในการทำงาน (Work Effort) ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ความต้องการ แรงผลักดัน อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความตั้งใจ รวมทั้งสิ่งจูงใจ จุดประสงค์ ทักษะคิดและค่านิยม เพราะคนที่มีความตั้งใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามในการทำงานที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงาน มากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ

3) แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organizational Support) ได้แก่ ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร ความใจกว้างของผู้บริหาร และวิธียอบหมายงาน ซึ่งจะมีผลต่อกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

2.3 วิธีวัดการปฏิบัติของบุคคล

เนื่องจากการปฏิบัติของบุคคลเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ได้มีการแสดงออกให้เห็น และสามารถวัดได้ด้วยการกำหนดเป็นตัวเลขตามเกณฑ์ต่าง ๆ โดยการแบ่งประเภทของพฤติกรรม จัดอันดับของพฤติกรรม ตลอดจนการเทียบอัตราส่วนของพฤติกรรมซึ่งสามารถที่จะแบ่งการวัดพฤติกรรมออกเป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ ดังนี้ (ชัยพร วิชาวุธ , 2523)

1) วิธีวัดโดยวิธีอัตนัย (Subject Method) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมโดยอาศัยความรู้สึกเป็นเกณฑ์ การกำหนดคำตอบหรือตัวเลขมิได้เป็นกฎเกณฑ์มาตรฐานทั่วไป แต่จะเป็นไปตามความรู้สึกของผู้สังเกตแต่ละคน ไม่ถือว่าเป็นการตอบผิดหรือถูก มีมาตราวัดเป็นระดับต่าง ๆ 4 ระดับ คือ มาตราจัดประเภท จัดอันดับ อันตรภาค และอัตราส่วน

2) การวัดโดยวิธีปรนัย (Object Method) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมตามหลักเกณฑ์ภายนอกที่แน่นอน ไม่ว่าจะกำหนดโดยใครก็ได้เหมือนกันหมด ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 วิธี คือ การวัดความถี่ วัดเวลา วัดความแรง และวัดระยะทาง

3. ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง

3.1 ความหมายของโรคความดันโลหิตสูง

ความดันโลหิต (Blood Pressure) หมายถึง แรงดันภายในหลอดเลือดแดงที่เกิดจากการบีบตัวของหัวใจ เพื่อสูบฉีดเลือดที่มีออกซิเจน ไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แรงดันโลหิตที่วัดได้มี 2 ค่าคือ แรงดันโลหิตค่าสูงสุด (Systolic pressure) จะตรงกับขณะที่หัวใจบีบตัวฉีดเลือดเข้ามาในหลอดเลือดแดง และแรงดันโลหิตค่าต่ำสุด (Diastolic pressure) จะตรงกับขณะที่หัวใจคลายตัว การรายงานค่าความดันโลหิตนิยมเขียนเป็นค่าความดัน Systolic / Diastolic มีหน่วยเป็น mm.Hg

(มิลลิเมตรปรอท) โดยในภาวะปกติความดันโลหิตจะเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงเวลาของ วัน อายุ เพศ รูปร่าง และสภาวะของร่างกาย (จิรวรรณ ชัยวิศิษฐ์, 2547)

ความดันโลหิตสูง หมายถึง ภาวะที่มีความดันโลหิตสูงกว่าปกติในขณะพักและความดันโลหิตสูงคงที่อยู่ตลอดเวลา (จิรวาดิ สินไชย, 2547) โดยมีระดับแรงดันโลหิต Systolic มากกว่าหรือเท่ากับ 140 มม.ปรอท และ Diastolic มากกว่าหรือเท่ากับ 90 มม.ปรอท ซึ่งองค์การอนามัยโลกมีมาตรฐานการจัดระดับความดันโลหิตสูง (จากการประชุมร่วมขององค์การอนามัยโลก และ Internation Society of Hypertention , 1999) ดังนี้

ตาราง ความดันโลหิตสูงในระดับต่าง ๆ

ระดับความดันโลหิต	ความดันโลหิตตัวบน (มม.ปรอท)	ความดันโลหิตตัวล่าง (มม.ปรอท)
ปกติ	น้อยกว่า 130	น้อยกว่า 85
ปกติก่อนไปทางสูง	130-139	85-89
ระดับที่ 1 ความดันโลหิตสูงอย่างอ่อน	140-159	90-99
ระดับที่ 2 ความดันโลหิตสูงปานกลาง	160-179	100-109
ระดับที่ 3 ความดันโลหิตสูงรุนแรง	ตั้งแต่ 180 ขึ้นไป	ตั้งแต่ 110 ขึ้นไป
ความดันโลหิตสูงเฉพาะตัวบน	ตั้งแต่ 140 ขึ้นไป	น้อยกว่า 90

หมายเหตุ : หาก SBP และ DBP ของผู้ป่วยอยู่คนละระดับ ให้ยึดถือระดับที่รุนแรงกว่า

3.2 ชนิดของโรคความดันโลหิตสูง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) ความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ (Essential Primary หรือ Idiopathic hypertension) พบได้บ่อยถึงร้อยละ 90-95 ของประชากรที่มีความดันโลหิตสูง ความดันโลหิตสูงชนิดนี้มักไม่ทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดแต่มีปัจจัยเสริมให้เกิดความดันโลหิตสูง เช่น กรรมพันธุ์ ความอ้วน ความเครียด อาหารรสเค็มจัด การสูบบุหรี่

2) ความดันโลหิตสูงชนิดทราบสาเหตุ (Secondary hypertension) พบได้ร้อยละ 5-10 ของประชากรที่มีความดันโลหิตสูง สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความผิดปกติของไต ความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ การตั้งครรภ์ การรับประทานยาคุมกำเนิด ความผิดปกติของหลอดเลือดแดงใหญ่ สมองอักเสบ ระบบประสาท เนื้องอกของสมอง โรคจิตวิปริต การคั่งของน้ำในหลอดเลือดมาก ภาวะไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น เมื่อทราบสาเหตุ และได้รับการรักษาที่ถูกต้อง ความดันโลหิตจะกลับเป็นปกติหรือหายขาดได้

3.3 ปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ

ปัจจุบันยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริง แต่การเกิดโรคมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ปัจจัยด้านกรรมพันธุ์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่แก้ไขไม่ได้ จากหลักฐานทางระบาดวิทยา พบว่าผู้ที่มีบิดาหรือมารดาเป็นความดันโลหิตสูงมีโอกาสเป็นความดันโลหิตสูงได้มากกว่าผู้ที่มีบิดามารดาไม่เป็น ยิ่งกว่านั้นผู้ที่มีทั้งบิดาและมารดาเป็นความดันโลหิตสูงจะมีความเสี่ยงที่จะเป็นมากที่สุด ผู้สูงอายุก็มีโอกาสเป็นความดันโลหิตสูงเมื่ออายุมากขึ้น (ชมรมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2548)

2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ดังนี้

2.1) โภชนาการ

เกลือโซเดียม มีความสัมพันธ์กับระดับความดันโลหิต คือ ความดันโลหิตจะสูงขึ้นตามปริมาณเกลือโซเดียมที่ได้รับ (จิรวรรณ ชัยวิศิษฎ์, 2547) เนื่องจากโซเดียมมีคุณสมบัติดูดน้ำทำให้ผนังหลอดเลือดแดงบวม ทำให้ต้องเพิ่มปริมาณเลือดและความต้านทานในหลอดเลือดแดงมากขึ้น สรุปว่าระดับความดันโลหิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการกินเค็ม (สุพรรณ ชูชื่น, 2547)

อาหารที่มีไขมัน การรับประทานอาหารไขมันประเภทอิ่มตัว เช่น ไขมันจากสัตว์ทำให้มีการสะสมของไขมันในเลือดทำให้การไหลเวียนของเลือดได้น้อยและเกิดความดันโลหิตสูงขึ้นซึ่งแตกต่างจากน้ำมันพืชที่มีไขมันไม่อิ่มตัวเมื่อรับประทานจะมีผลต่อการจัดโซเดียมของไตและทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว (สุพรรณ ชูชื่น, 2547)

2.2) น้ำหนักตัว เป็นปัจจัยทางสรีรวิทยาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความดันโลหิต จากการศึกษาระยะยาว พบว่า น้ำหนักเพิ่มขึ้นของบุคคลมีผลต่อการเพิ่มของระดับความดันโลหิตด้วย โดยทั่วไปถ้าน้ำหนักเพิ่มขึ้น 10 กิโลกรัม มักจะทำให้ความดันโลหิตทั้งตัวบนและตัวล่างสูงขึ้นประมาณ 3 มิลลิเมตรปรอท ความดันโลหิตในคนปกติจะขึ้นอยู่กัยอายุและสัดส่วนของร่างกาย โดยเฉพาะน้ำหนัก ดังนั้นคนที่มีรูปร่างใหญ่โตหรืออ้วน จะมีความดันโลหิตสูงกว่าคนที่รูปร่างเล็กและผอม (จิราวดี สินไชย, 2547)

2.3) จำนวนแอลกอฮอล์ที่ร่างกายได้รับ แอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับการเกิดความดันโลหิตสูง ประมาณร้อยละ 30 ของผู้ป่วยที่มีความดันโลหิตสูงพบว่าการดื่มสุรามีการศึกษาพบว่าการศึกษาพบว่าการดื่มสุราเพียงวันละ 1-2 แก้วในระยะยาวมีผลต่อการเพิ่มระดับความดันโลหิตได้ สำหรับความดันโลหิตที่เปลี่ยนแปลงจากการดื่มแอลกอฮอล์พบว่าคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ 3 แก้วต่อวัน

จะมีระดับความดัน systolic เพิ่มขึ้น 3-4 มิลลิเมตรปรอทและระดับความดัน diastolic เพิ่มขึ้น 1-2 มิลลิเมตรปรอท จากการศึกษาพบว่าการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคความดันโลหิตสูง (สุพรรณ ชูชื่น , 2547)

2.4) การออกกำลังกาย การออกกำลังกายช่วยให้สมรรถนะทางกายดีขึ้น ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ลดระดับไขมันในเลือด ลดน้ำหนักตัวและช่วยลดระดับความดันโลหิต เนื่องจากการออกกำลังกายทำให้เกิดการเผาผลาญพลังงาน ผู้ที่ขาดการออกกำลังกายหรือทำงานที่ใช้กำลังกายน้อยต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ๆ จะมีโอกาสเป็นโรคความดันโลหิตได้มากกว่าคนที่ออกกำลังกายสม่ำเสมอร้อยละ 20-50 (WHO ,1996 อ้างถึงใน จีรวรรณ ชัยวิศิษฐ์ , 2547)

2.5) ความเครียด ความเครียดมีผลต่อการทำงานของระบบประสาท Sympathetic ทำให้มีการบีบตัวของหลอดเลือดทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้น โดยเฉพาะความเครียดทางอารมณ์สามารถเพิ่มระดับความดันโลหิตได้อย่างเฉียบพลัน

2.6) การสูบบุหรี่ บุหรี่เป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดความดันโลหิตสูงและเร่งการป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือด เพราะการสูบบุหรี่ทำให้ร่างกายปล่อยสาร catecholamine เข้าสู่ร่างกายมากขึ้นทำให้หัวใจเต้นเร็วและแรง ทำให้หลอดเลือดตีตันมีผลให้ความดันโลหิตสูงขึ้น การสูบบุหรี่จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะความดันโลหิตสูง (สุพรรณ ชูชื่น , 2547)

3.4 อาการของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุที่ไม่มีอาการแทรกซ้อนส่วนใหญ่จะไม่มีอาการใด ๆ

1) ปวดศีรษะ มักพบในผู้ป่วยที่มีระดับความดันโลหิตสูงรุนแรงลักษณะอาการปวดมักจะปวดที่บริเวณท้ายทอย เกิดขึ้นในตอนเช้า และอาจจะดีขึ้นหรือค่อย ๆ หายไปเอง ภายในไม่กี่ชั่วโมงต่อมาอาจจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน หรือตาพร่ามัวร่วมด้วย ซึ่งกลไกนี้เชื่อว่าเกิดจากมีการเพิ่มแรงดันในกระโหลกศีรษะมากในช่วงระยะหลังตื่นนอน

2) เลือดกำเดาไหล (epistaxis) เป็นอาการที่พบได้แต่ไม่บ่อยนัก

3) เวียนศีรษะ (dizziness) มึนงง อาจเกิดร่วมกับอาการปวดศีรษะ

4) อาการเหนื่อยหอบขณะออกแรงหรือทำงานหนัก หรืออาการเหนื่อยหอบนอนราบไม่ได้ ซึ่งบ่งถึงภาวะห้องหัวใจเวดดิเคิลซ้ายล้มเหลว

5) อาการอื่น ๆ ที่อาจพบได้ ได้แก่ อาการเจ็บหน้าอก ซึ่งอาจจะสัมพันธ์กับภาวะกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดจากเส้นเลือดหัวใจตีบ หรือกล้ามเนื้อหัวใจหนาแน่นมาก ๆ

3.5 ภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูง

ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ไม่ได้รับการรักษาหรือควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดความผิดปกติของอวัยวะต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่พบบ่อยที่สุดคือ หัวใจ

สมอง ไต และตา เนื่องจากความดันโลหิตสูงจะทำให้หลอดเลือดทุกส่วนของร่างกายเสื่อม เกิดภาวะหลอดเลือดแดงแข็ง ตีบตัน เป็นเหตุให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ไม่ได้

ภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงที่สำคัญ ได้แก่ (สุพรรณ ชูชื่น , 2547)

1) ผลต่อหัวใจ จะเกิดภาวะล้มเหลวหรือเส้นเลือดเลี้ยงหัวใจตีบตัน หรือก้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดทำให้หัวใจวายได้ นอกจากนี้ความดันโลหิตสูงทำให้หัวใจห้องล่างซ้ายโตทำให้ไม่สามารถรับเลือดจากปอดได้ตามปกติ เกิดเลือดคั่งในปอด ถุงลมในปอดขยายตัวได้ไม่เต็มที่ ทำให้รับออกซิเจนได้น้อยลง ถ้าไม่ได้รับการรักษาแล้วจะทำให้หัวใจห้องล่างขวาต้องทำงานหนักมากขึ้น เกิดอาการบวมทั้งตัว และหัวใจห้องล่างขวายาว

2) ผลต่อไต ไตนอกจากจะทำหน้าที่ขับของเสียแล้ว ยังมีหน้าที่ผลิตสารปรับความดันโลหิตให้อยู่ในระดับปกติได้ เช่น เรนิน (renin) และพรอสตาแกลนดิน (prostaglandins) ผู้ป่วยที่มีภาวะความดันโลหิตสูงนาน ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของหลอดเลือดแดงเลี้ยงไตมีผนังหนาขึ้น ทำให้หลอดเลือดตีบ ขรุขระ ทำให้ปริมาณเลือดไปเลี้ยงที่ไปเลี้ยงไตไม่เพียงพอ ผู้ป่วยอาจมีอาการบวมเหนื่อยง่าย ถ่ายปัสสาวะน้อยลง และในกรณีที่เลือดไปเลี้ยงไตไม่เพียงพอทำให้เกิดอาการไตวายได้

3) ผลต่อสมอง ความดันโลหิตที่สูงอยู่เป็นเวลานานทำให้เกิดแรงดันในหลอดเลือดสมองติดต่อกันเป็นเวลานานแล้วผนังหลอดเลือดสมองเกิดโป่งพองทำให้หลอดเลือดเสียความยืดหยุ่นและแตกง่าย ทำให้มีเลือดออกในสมอง และบางส่วนของเนื้อสมองตาย

4) ผลต่อตา โรคความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเยื่อแก้วตา ซึ่งทำให้หลอดเลือดแดงฝอยบีบตัวมากขึ้นมีผลให้เลือดออกในตาและประสาทตาเสื่อม ผู้ที่มีอาการของประสาทตาเสื่อม ตาจะมัวลงเรื่อย ๆ และตาบอดได้

3.6 การรักษาโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ

การรักษาโรคความดันโลหิตสูงนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในการที่จะทำให้ระดับความดันโลหิตลดลงอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม และลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างคนปกติหรือใกล้เคียงคนปกติ เป้าหมายของการรักษาโรคความดันโลหิตสูงคือ การลดความดันโลหิตให้ลงมาสู่ปกติ ในผู้ป่วยที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวที่มีความความดันโลหิตสูงระดับความรุนแรงน้อย ความดันโลหิตที่ต้องการคือ 120/80 มิลลิเมตรปรอทถึง 130/80 มิลลิเมตรปรอท ส่วนผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูง ความดันโลหิตที่ต้องการคือต่ำกว่า 140/90 มิลลิเมตรปรอท และผู้ป่วยที่มีความดันซิสโตลิกสูงอย่างเดียว ความดันโลหิตที่ต้องการคือความดันซิสโตลิกต่ำกว่า 140 มิลลิเมตรปรอท (WHO , 1993 อ้างถึงใน จิราวดี ลินไชย , 2547) ซึ่งการรักษาโรคความดันโลหิตสูงนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้ป่วยด้วยการรักษาจึงจะได้ผลไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันหรือการให้ความร่วมมือในการรักษาของแพทย์ ซึ่งการรักษาโรคความดันโลหิตสูงมีหลักการรักษาทั่วไป 2 วิธี คือ

1) การรักษาโดยการไม่ใช้ยาหรือการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต (Life-style

Modification) วิธีเดิมเรียกว่าการรักษาแบบไม่ใช้ยา (Nonpharmacologic therapy) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาโรคความดันโลหิตสูง โดยอาจจะเป็นวิธีที่ใช้ควบคุมระดับความดันโลหิตเพียงวิธีเดียวหรือร่วมกับการใช้ยาลดความดันโลหิตร่วมด้วยก็ได้ ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

1.1) การลดน้ำหนักตัว ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงทุกรายที่มีน้ำหนักเกินกว่าน้ำหนักมาตรฐาน (มากกว่าร้อยละ 10 ของน้ำหนักมาตรฐาน) ควรมีการลดน้ำหนักด้วยการควบคุมอาหารและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายที่มีระดับความดันโลหิตสูงไม่มาก ควรเริ่มต้นการรักษาโดยไม่ใช้ยาและลดน้ำหนักตัวก่อนเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3-6 เดือน ก่อนให้ยาลดความดันโลหิต

1.2) ลดการดื่มแอลกอฮอล์ การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์จะเพิ่มระดับความดันโลหิต อีกทั้งยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยไม่ตอบสนองต่อยาลดความดันโลหิตที่รักษาอยู่ การดื่มสุรามากในคนที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงจึงเสี่ยงต่อการเกิดโรคอัมพาตมากขึ้น

1.3) การเลิกสูบบุหรี่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเพราะบุหรี่เป็นปัจจัยเสริมที่เพิ่มอัตราเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนของโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีความเสี่ยงต่อการเกิดอัมพาตอยู่แล้ว เมื่อสูบบุหรี่จะทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอัมพาตมากขึ้น

1.4) การออกกำลังกาย ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการออกกำลังกายแบบแอโรบิกมีผลทำให้ความดันโลหิตลดลง ซึ่งผู้ป่วยความดันโลหิตสูงระดับน้อยถึงปานกลางที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอสามารถลดความดันโลหิตได้ในระยะยาว การออกกำลังกายของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควรปฏิบัติคือ การถีบจักรยาน การวิ่ง การว่ายน้ำ การเดินเร็ว ๆ ส่วนการออกกำลังกายแบบไอโซเมตริก (isometric) เช่น การยกน้ำหนัก หรือการออกแรงมาก ๆ ไม่ควรทำเพราะทำให้ระดับความดันโลหิตสูงขึ้น ระยะเวลาที่ออกกำลังกาย 20-60 นาที และควรทำประมาณ 3-5 ครั้งต่อสัปดาห์

1.5) การบริโภคอาหาร ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรจำกัดปริมาณเกลือในอาหารโดยลดอาหารเค็ม โดยเฉพาะผู้ป่วยที่เป็นความดันโลหิตสูงเฉพาะซิสโตลิกการจำกัดอาหารเค็มจะช่วยลดความดันโลหิตได้ นอกจากนี้ควรลดอาหารที่มีไขมันอิ่มตัวเพื่อลดระดับโคเลสเตอรอลในเลือด รวมทั้งรับประทานอาหารที่มีโปแตสเซียมสูง โดยเฉพาะอาหารเส้นใย กากใยสูง เช่น ผลไม้ และผักสด เพราะการรับประทานอาหารที่มีโปแตสเซียมสูงจะช่วยให้ร่างกายขับโซเดียมสามารถลดไขมันและการเปลี่ยนแปลงไขมันในเลือด ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรรับประทานอาหารที่มีแคลเซียมสูงทุกวัน เช่น นมสด เพราะแคลเซียมไปขัดขวางผลของโซเดียมที่มีต่อความดันโลหิตจึงทำให้ความดันโลหิตลดลง

1.6) การผ่อนคลายความเครียด การระงับหรือลดความเครียดของผู้

ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเป็นผลดีทำให้จิตใจผ่อนคลายและเป็นผลดีของการควบคุมรักษาโรคความดันโลหิตสูง ภาวะเครียดส่วนมากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จำเป็นต้องหาวิธีผ่อนคลายความเครียดนั้น ๆ เช่น ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การใช้เทคนิคผ่อนคลาย การพักผ่อนอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการนอนหลับสนิท ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงควรนอนหลับในตอนกลางคืนอย่างน้อย 6-8 ชั่วโมง

2) การรักษาโดยการใช้ยา (Pharmacologic therapy) ซึ่งมีเป็นหมายที่สำคัญ คือ ลดความดันโลหิตให้ใกล้เคียงปกติโดยไม่เกิดอาการข้างเคียงของยา และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ปัจจุบันยาลดความดันโลหิตแบ่งได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

ยาขับปัสสาวะ (Diuretics) ลดปริมาณเลือดที่ไหลเวียนทั่วร่างกาย เช่น Thiazides,Hydrachlorothiazides,Furosemide,Spironolactone เป็นต้น

2.1) ยากั้นเบต้า (Beta-adrenergic blockers) ลดการทำงานของหัวใจ ลดปฏิกิริยาของสารเรนินในเลือด เช่น Propanolol,Bisoprolol,Atenolol,Metoprolol เป็นต้น

2.1.1) ยาด้านแคลเซียม (Calcium antagonists) ยับยั้งการเคลื่อนเข้าไปในเซลล์ของประจุแคลเซียม ทำให้ผนังหลอดเลือดคลายตัว ขยายหลอดเลือดแดง เช่น Verapamil, Dihydropyridine เป็นต้น

2.1.2) ยาลดการทำงานของเรนิน –แองจิโอเทนซิน (Angiotensin converting enzyme inhibitors:ACE inhibitors) ต้านการสร้าง Angiotensin II กระตุ้นให้หลอดเลือดขยายตัว ลดระดับ Aldosterone เช่น Enalapril,Captopril,Quinapril,Perindopril เป็นต้น

2.1.2.1) ยากั้นแอลฟา (Alpha-adrenergic blockers) ช่วยให้หลอดเลือดขยายตัว เช่น Doxozosin,Prezosin เป็นต้น

2.1.2.2) ยาขยายหลอดเลือดโดยตรง (Vasodialators) เช่น Hydralazine,Sodium-nitroprusside เป็นต้น

การใช้ยาลดความดันโลหิตควรใช้วิธีการเพิ่มยาเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มที่ขนาดต่ำก่อนและค่อย ๆ เพิ่มตามขั้นตอน ดังตาราง (จิรวรรณ ชัยวิศิษฐ์, 2547)

ตาราง การรักษาด้วยยาแบบเป็นขั้นตอน

		Step 3	Step 4
		ปรับเปลี่ยนการรักษาด้วยยา	ให้การรักษาด้วยยาเพิ่มขึ้น
Step 1	เริ่มรักษาด้วยยา	- ปรับเปลี่ยนปัจจัยเสี่ยงเหมือน Step 1	- เปลี่ยนแปลงปัจจัยเสี่ยงเหมือน Step 1
ปรับเปลี่ยนปัจจัยเสี่ยง	- ปรับเปลี่ยนปัจจัยเสี่ยงเหมือน Step 1	- เพิ่มปริมาณยา	- เพิ่ม Vasodilators
- จำกัดเกลือ	- ยากลุ่ม Diuretic หรือ	- ใช้ยาหลายตัวร่วมกัน	Diuretic
- ลดน้ำหนัก	Beta-blockers		Beta-blockers
- ออกกำลังกาย	- ACE inhibitors อาจให้ร่วมกับ CA ⁺ Channel blocker		CA ⁺ Channel blocker หรือ ACE inhibitors
- งดบุหรี่			
- งดดื่มสุรา			

ในการรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงระดับที่ 1 และ 2 ควรเริ่มใช้ยาตัวเดียวก่อนเสมอ (monotherapy) และกลุ่มยาที่แนะนำให้ใช้ คือ ยาขับปัสสาวะ หรือยากันเบต้า เนื่องจากมีรายงานทางคลินิกว่าสามารถลดความดันโลหิตสูงและป้องกันภาวะแทรกซ้อน โดยเฉพาะโรคหัวใจและหลอดเลือดได้ดี ในการจะเปลี่ยนหรือเพิ่มยาแต่ละตัวควรติดตามผลการรักษาประมาณ 4-8 สัปดาห์หลังเริ่มยา และเมื่อสามารถควบคุมความดันโลหิตได้เป็นระยะเวลาานพอควร ควรพิจารณาลดขนาดยาหรือหยุดยาบางตัว (Step down) โดยให้ยาน้อยที่สุดเท่าที่จะควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ หรือยอมรับได้ ซึ่งการรักษาโรคความดันโลหิตสูงด้วยยามักจะใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือนจึงจะเห็นผล

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการดูแลตนเอง (อ้างอิงใน <http://www.nursethailand.com/theory6.html>)

สาระของทฤษฎี ทฤษฎีของโอแรม ประกอบด้วย 3 ทฤษฎี ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ

- 4.1 ทฤษฎีระบบการพยาบาล (Theory of nursing system)
- 4.2 ทฤษฎีความพร้อมในการดูแลตนเอง (Theory of self-care deficit)
- 4.3 ทฤษฎีการดูแลตนเอง (Theory of self-care)

4.1 ทฤษฎีระบบการพยาบาล (Theory of nursing system)

เป็นทฤษฎีที่นำไปสู่การสร้างรูปแบบการพยาบาลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและลักษณะของการพยาบาล แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้คือการกระทำทั้งหมดที่ประกอบเป็นระบบการพยาบาล (Nursing system) เกิดขึ้นเพื่อให้บริการแก่ผู้ป่วย ครอบครัว และกลุ่มบุคคลที่มีข้อจำกัดในการดูแลตนเองหรือดูแลบุคคลที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบโดยใช้ความสามารถทางการพยาบาล (nursing agency) ในการปฏิบัติกิจกรรมภายใต้ความสัมพันธ์และข้อตกลงระหว่างพยาบาลและบุคคลที่มีความเปราะบางทางสุขภาพที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง เพียงพอ และมีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่าความต้องการการดูแลตนเองเป็นที่ทราบและได้รับการสนองตอบ ตลอดจนความสามารถในการดูแลตนเอง (self-care agency) ของผู้ป่วยได้รับการปกป้องหรือนำมาใช้ หรือได้รับการพัฒนา (Orem , 1991)

4.2 ทฤษฎีความพร้อมในการดูแลตนเอง (Theory of self-care deficit)

ทฤษฎีนี้มีจุดเริ่มต้นจากความสนใจในบุคคลที่มีความเปราะบางหรือข้อจำกัดในการดูแลตนเองหรือบุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบ (Orem , 1991) อธิบายว่า “บุคคลสามารถได้รับประโยชน์จากการพยาบาลเมื่อมีข้อจำกัดด้านสุขภาพที่ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถดูแลตนเองหรือให้การดูแลบุคคลที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบได้อย่างต่อเนื่อง หรือคุณภาพการดูแลนั้นไม่มีประสิทธิภาพหรือปริมาณไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด (Therapeutic self-care demand)” เป็นการตอบคำถามว่าทำไมบุคคลจึงต้องการการพยาบาลและต้องการเมื่อใด (Orem ,1985) บุคคลพัฒนาความสามารถและพลังของตนเองเพื่อสนองตอบความต้องการในการดูแลอย่างต่อเนื่องในการควบคุมหน้าที่การทำงานของร่างกายและพัฒนาการทั้งของตนเองและผู้ที่อยู่ภายใต้การรับผิดชอบ พลังและความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองนี้โอเรมเรียกว่าความสามารถในการดูแลตนเอง (Self-care agency) ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกและภายในตัวบุคคลที่เรียกว่า ปัจจัยพื้นฐาน (Basic conditioning factors) (Orem ,1995)

4.3 ทฤษฎีการดูแลตนเอง (Theory of self-care)

การดูแลตนเองเป็นสิ่งจำเป็นในการมีชีวิตอยู่ แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ คือ การดูแลตนเอง (self-care) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ เป็นการกระทำอย่างตั้งใจ และเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมายเพื่อความสมบูรณ์ในโครงสร้างและหน้าที่การทำงานของร่างกายรวมทั้งพัฒนาการของมนุษย์ บุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่เป็นผู้มีสิทธิและความรับผิดชอบต่อการดูแลตนเองเพื่อดำรงความเป็นเจ้าของชีวิตและสุขภาพของตนเองรวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อบุคคลที่อยู่ในความดูแลของตนเอง (Orem ,1985) บุคคลจะเรียนรู้การกระทำและผลของการกระทำทั้งต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมหรือสนองตอบความต้องการโดยการควบคุมปัจจัยที่อาจจะส่งเสริมหรือขัดขวางหน้าที่และพัฒนาการของตนเองเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ความผาสุก และการมีชีวิตอยู่ต่อไป ความต้องการดังกล่าวประกอบด้วยความต้องการ โดยทั่วไปที่บุคคลทุกคนต้องการ (Universal

self-care requisites) ความต้องการเฉพาะในแต่ละระยะของพัฒนาการ (Developmental self-care requisites) และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพ (Health deviation self-care requisites) (Orem ,1991)

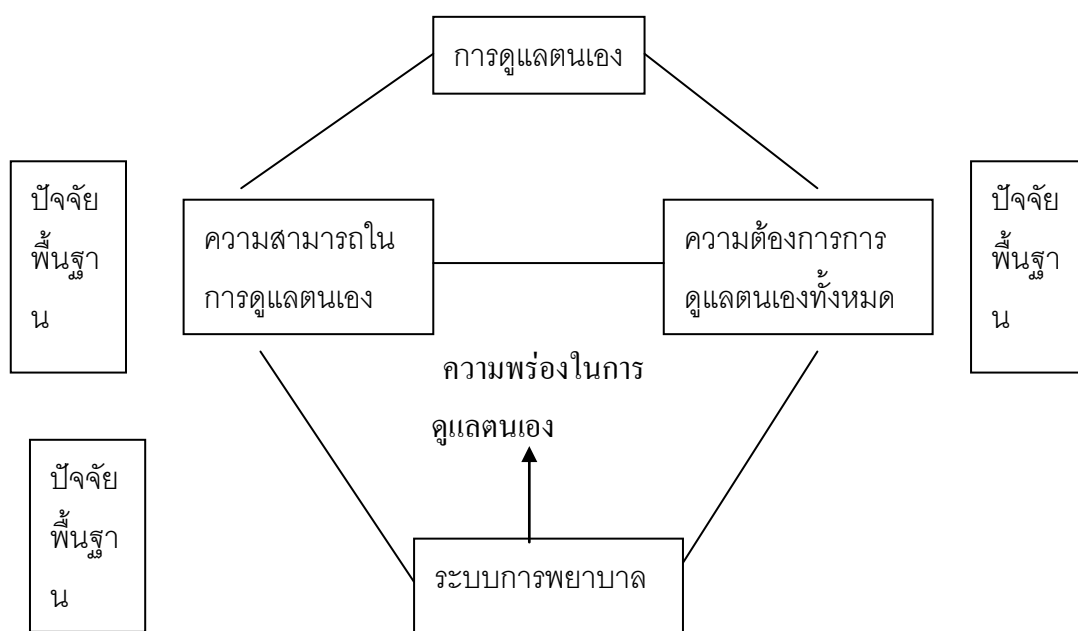
มโนคติหลักของทฤษฎี (Major concept)

มโนคติของทฤษฎีการพยาบาลของ โอเรมประกอบด้วย

- 1) การดูแลตนเอง (Self-care)
- 2) ความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด (Therapeutic self-care demand)
- 3) ความสามารถในการดูแลตนเอง (Self-care agency)
- 4) ความสามารถในการดูแลบุคคลที่ด้อยพึ่งพา (Dependence care agent)
- 5) ความสามารถทางการพยาบาล (Nursing agency)
- 6) ความพร่องในการดูแลตนเอง (Self-care deficit)
- 7) ปัจจัยพื้นฐาน (Basic conditioning factors)
- 8) ระบบพยาบาล (Nursing system)

ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติทั้งหมดประกอบเป็นกรอบแนวคิดทางการพยาบาล

ของ โอเรม ดังภาพ

1) การดูแลตนเอง (Self-care)

การดูแลตนเอง เป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มและกระทำอย่างมีเป้าหมาย

เป็นกิจกรรมที่สามารถเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมเพื่อดำรงรักษาชีวิต สุขภาพ และ ความผาสุกในชีวิต การดูแลตนเองอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้มีโครงสร้าง การทำหน้าที่ และ พัฒนาการของแต่ละบุคคลดำเนิน ไปถึงขีดสุด (สมจิต หนูเจริญกุล ; Orem , 1995)

การกระทำอย่างจงใจและมีเป้าหมาย (Deliberate action) เป็นกระบวนการกระทำด้วยความตั้งใจและเจตนาที่จะให้บรรลุผลหรือเป้าหมายตามที่ต้องการประกอบด้วย 2 ระยะ คือ

1.1) ระยะการพิจารณาตัดสินใจซึ่งจะนำไปสู่การกระทำ เป็นระยะการวินิจฉัยเคราะห์เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสถานการณ์สิ่งแวดล้อม พิจารณาผลลัพธ์ของการกระทำและตัดสินใจว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ

1.2) ระยะการกระทำและผลของการกระทำ โดยเริ่มจากการตัดสินใจว่าจะทำอะไร วางแผนอย่างไร จากนั้นลงมือกระทำจนสิ้นสุดการกระทำและผลการกระทำที่บรรลุเป้าหมายหรือไม่บรรลุเป้าหมาย (สมจิต หนูเจริญกุล ; 2536 ; Orem , 1985)

2) ความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด (Therapeutic self-care demand)

ความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมดเป็นกิจกรรมการดูแลตนเองทั้งหมดที่จำเป็นต้องกระทำในระยะเวลาหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลตนเองที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมสุขภาพ สวัสดิภาพ ตลอดจนความคงทนของโครงสร้างและหน้าที่ของบุคคล การดูแลตนเองที่จำเป็นประกอบด้วย

2.1) การดูแลตนเองที่จำเป็นโดยทั่วไป (Universal self-care requisites) ประกอบด้วย

- 2.1.1) การคงไว้ซึ่งอากาศ น้ำ และอาหารที่เพียงพอ
- 2.1.2) การคงไว้ซึ่งการขยับถ่ายและการระบายให้เป็นปกติ
- 2.1.3) การคงไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการมีกิจกรรมและการพักผ่อน
- 2.1.4) การคงไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการอยู่คนเดียวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้อื่น

- 2.1.5) การป้องกันอันตรายต่อชีวิต หน้าที่ และสวัสดิภาพ
- 2.1.6) การส่งเสริมการทำหน้าที่และพัฒนาร่างให้ถึงขีดสูงสุดภายใต้ระบบ

สังคมและความสามารถของตนเอง

2.2) การดูแลตนเองที่จำเป็นตามระยะพัฒนาการ (Developmental self-care requisites) เป็นการดูแลตนเองที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ในระยะต่าง ๆ เช่น การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และเหตุการณ์ที่มีผลเสียหรืออุปสรรคต่อพัฒนาการ เช่น การเสียชีวิต

2.3) การดูแลตนเองที่จำเป็นในภาวะเบี่ยงเบนด้านสุขภาพ (Health deviation self-care requisites) เป็นการดูแลตนเองเมื่อมีความพิการ หรือความเจ็บป่วย การดูแลตนเองในภาวะนี้มี 6 อย่าง คือ

- 2.3.1) แสวงหาและคงไว้ซึ่งความช่วยเหลือจากบุคคลที่เชื่อถือได้ เช่น บุคลากร สาธารณสุข
- 2.3.2) รับรู้ สนใจ และดูแลผลของพยาธิสภาพรวมทั้งผลที่กระทบต่อพัฒนาการ
- 2.3.3) ปฏิบัติตามแผนการรักษา การวินิจฉัย การฟื้นฟูสภาพและการป้องกันโรค
- 2.3.4) รับรู้และสนใจที่จะคอยปรับและป้องกันความไม่สุขสบายจากผลข้างเคียงของการรักษา
- 2.3.5) ดัดแปลงอัมมโนทัศน์และภาพลักษณ์ในการที่จะยอมรับภาวะสุขภาพของตนเอง
- 2.3.6) เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่กับผลของพยาธิสภาพ หรือผลของการวินิจฉัย

3) ความสามารถในการดูแลตนเอง (Self-care agency)

เป็นความสามารถที่พัฒนาขึ้นอย่างซับซ้อนของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง ในการคงไว้ซึ่งกระบวนการดำรงชีวิต หรือส่งเสริมความสมบูรณ์ของโครงสร้าง การทำหน้าที่ และพัฒนาการของบุคคลและส่งเสริมความผาสุก ความสามารถในการดูแลตนเองเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างตั้งใจของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงตามระยะพัฒนาการตั้งแต่วัยทารก จนถึงวัยรุ่น หรือเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะสุขภาพและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ โครงสร้างการดูแลตนเองมี 3 ระดับ คือ

- 3.1) ความสามารถในการปฏิบัติการเพื่อการดูแลตนเองเป็นความสามารถในการ คัดการณ์ ปรับเปลี่ยน และการลงมือปฏิบัติ
- 3.2) พลังความสามารถในการดูแลตนเอง เช่น การดูแลเอาใจใส่ สนใจตนเอง ความสามารถที่จะควบคุมพลังงานทางด้านร่างกายของตนเองอย่างเพียงพอ เป็นต้น
- 3.3) ความสามารถและคุณสมบัติขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นความสามารถที่จะรู้ ที่จะทำ และคุณสมบัติหรือปัจจัยที่มีผลต่อการแสวงหาเป้าหมายของการกระทำ

4) ความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา (Dependence care agent)

เป็นความสามารถที่จะปฏิบัติการดูแลบุคคลที่ต้องการการพึ่งพา ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการซึ่งต้องการการดูแลที่ซับซ้อน

5) ความสามารถทางการพยาบาล (Nursing agency)

ความสามารถทางการพยาบาล เป็นความสามารถที่ได้จากการศึกษาและประสบการณ์ การปฏิบัติที่ซับซ้อนที่ช่วยให้พยาบาลสามารถวินิจฉัยและให้การพยาบาลแก่บุคคลที่มีความบกพร่องในการดูแลตนเอง

6) ความพร่องในการดูแลตนเอง (Self-care deficit)

เป็นภาวะไม่สมดุลระหว่างความสามารถในการดูแลตนเองกับความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด ความพร่องในการดูแลตนเองจำแนกออกเป็นความพร่องในการดูแลตนเองอย่างสมบูรณ์ คือไม่สามารถดูแลตนเองได้เลย และความพร่องในการดูแลตนเองบางส่วนคือภาวะที่บุคคลมีข้อจำกัดในการดูแลตนเองบางส่วน

7) ปัจจัยพื้นฐาน (Basic conditioning factors)

เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการดูแลตนเอง และความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด ปัจจัยพื้นฐานประกอบด้วยอายุ เพศ ระยะพัฒนาการ ภาวะสุขภาพ สังคมวัฒนธรรม การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ชีวิต ระบบบริการสุขภาพ ระบบครอบครัว แบบแผนการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อม และแหล่งประโยชน์

8) ระบบพยาบาล (Nursing system)

ระบบพยาบาล เป็นระบบของการกระทำที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามความสามารถและความต้องการการดูแลตนเองของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ โอรแอมแบ่งระบบการพยาบาลออกเป็น 3 ระบบ คือ

8.1) ระบบทดแทนทั้งหมด (Wholly compensatory nursing system)

8.2) ระบบทดแทนบางส่วน (Partly compensatory nursing system)

8.3) ระบบสนับสนุนและให้ความรู้ (Education supportive nursing system)

นอกจากนี้โอรแอมยังได้อธิบายวิธีการช่วยเหลือผู้ป่วย 5 วิธี คือ การกระทำให้ การชี้แนะ การสอน การสนับสนุน และการสร้างสิ่งแวดล้อม

5. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากเพราะโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคเรื้อรังที่ไม่สามารถรักษาหายขาดได้โดยผู้ป่วยต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต (Life style) ที่เหมาะสมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาหลังจากป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง เพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตให้อยู่ในสถานะที่เหมาะสม และป้องกันภาวะแทรกซ้อนของโรคเพื่อให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุควรปฏิบัติตนดังนี้ (สุพรรณ ชูชื่น , 2547)

5.1 การควบคุมอาหารเค็ม

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรควบคุมอาหารเค็มเพราะอาหารเค็มจะทำให้ระดับความดันโลหิตสูงขึ้น จากการศึกษาพบว่าปริมาณเกลือโซเดียมที่บริโภคมีความสัมพันธ์กับความดันโลหิตที่เปลี่ยนแปลงทั้งในคนปกติและผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ปกติปริมาณเกลือที่ร่างกายต้องการคือ 500 มิลลิกรัมต่อวัน ดังนั้นการจำกัดโซเดียมให้เหลือ 2.4 กรัมต่อวัน หรือ 6 กรัมของเกลือแกงจะลดความดันโลหิตได้ 5-10 มิลลิเมตรปรอท (นิภา จรุงเวรสม์ , 2540 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547) จากการศึกษาในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงระดับเบาและปานกลางโดยการลดปริมาณเกลือจากวันละ 13 กรัม ให้เหลือวันละ 7 กรัม ร้อยละ 16-21 ของผู้ป่วยมีความดันโลหิตลดลง และลดปริมาณเกลือให้เหลือวันละ 3 กรัมทำให้ผู้ป่วยมีความดันโลหิตลดลงร้อยละ 33-40 (พินิดา กุลประสูติติก , 2543 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547) ดังนั้นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ไวต่อโซเดียมควรลดอาหารเค็ม อาหารดอง เนื้อสัตว์ที่ใส่เกลือมาก ๆ และไม่ควรมีน้ำปลา ซอส เกลือในอาหารที่ทำเสร็จแล้ว ควรหลีกเลี่ยงอาหารประเภทกระป๋อง ซอส ผงชูรส อาหารที่มีโซดาอบขนมหรือผงฟู สารกันบูด สารปรุงแต่งต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าหากลดปริมาณเกลือในอาหารที่รับประทานลงได้จะสามารถลดหรือคุมระดับความดันโลหิตได้แม้ในคนปกติ

5.2 การควบคุมอาหารประเภทไขมัน

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุควรควบคุมและจำกัดอาหารประเภทไขมันให้น้อยลง โดยการจำกัดโคเลสเตอรอลในอาหารไม่ให้เกิน 300 มิลลิกรัมต่อวัน (ชวลิต รัตนกุล , 2536 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547) เนื่องจากไขมันมีโคเลสเตอรอลสูงทำให้เกิดภาวะไขมันในเลือดสูง ไขมันจะไปเกาะตามผนังหลอดเลือดทำให้หลอดเลือดตีตันเป็นสาเหตุให้ความดันโลหิตสูง อาหารไขมันที่ควรหลีกเลี่ยง คือ

- 1) เนื้อสัตว์ติดมัน เช่น ขาหมู เป็ดพะโล้ หนังไก่ทอด หมูสามชั้น
- 2) อาหารที่มีโคเลสเตอรอลมาก ๆ ได้แก่ เครื่องในสัตว์ ไข่แดง อาหารทะเลจำพวก ปลาหมึก หอย กุ้ง
- 3) อาหารทอดหรือผัดที่ใช้ไขมันมาก ๆ เช่น ข้าวเกรียบ ทอดมัน
- 4) ไขมันประเภทอิ่มตัว เช่น ไขมันสัตว์ ไขมันในนม เนย กะทิ ไขมันมะพร้าว ควรใช้น้ำมันที่มีกรดไขมันไม่อิ่มตัวที่จำเป็นแก่ร่างกายคือน้ำมันพืชแทน เช่น น้ำมันถั่วเหลือง (ยกเว้น น้ำมันปาล์ม)

5.3 การควบคุมน้ำหนักตัว

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่มีน้ำหนักตัวมากควรจำกัดอาหารให้น้อยลงเพื่อควบคุมน้ำหนักเพราะเมื่อน้ำหนักตัวลดลงระดับความดันโลหิตก็จะลดลงด้วย การลดน้ำหนัก 3 กิโลกรัม จะทำให้ความดันโลหิตสูงลดลงประมาณ 7/4 มิลลิเมตรปรอท (ความดัน systolic ลดลง 7

มิลลิเมตรปรอท ความดัน diastolic ลดลง 4 มิลลิเมตรปรอท) หากลดลง 12 กิโลกรัม ความดันโลหิตจะลดลง 21/13 มิลลิเมตรปรอท (ปีติ เลหาบุญณะกิจ , 2540 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547)

น้ำหนักตัวที่เหมาะสมนั้นต้องเหมาะสมทั้ง อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง ดังนั้นการควบคุม น้ำหนักตัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเพราะน้ำหนักตัวที่เกินมาตรฐานมากระดับความดันโลหิตก็จะสูงตามไปด้วย เกณฑ์มาตรฐานของน้ำหนักสามารถคำนวณได้จากค่า น้ำหนักตัวมาตรฐานและการวัดดัชนีความหนาของร่างกาย

1) การคำนวณน้ำหนักมาตรฐาน

$$\text{ผู้ชาย} = 50 + 0.7 \times (\text{ความสูง} - 150) \text{ กิโลกรัม}$$

$$\text{ผู้หญิง} = 45 + 0.7 \times (\text{ความสูง} - 150) \text{ กิโลกรัม}$$

2) การวัดดัชนีความหนาของร่างกาย (Body Mass Index = BMI)

$$\text{BMI} = \frac{\text{น้ำหนักตัว (กิโลกรัม)}}{\text{ความสูง (เมตร)}^2}$$

ค่า BMI น้อยกว่า 20   หมายความว่าความสมบูรณ์น้อยไป

20-25 หมายความว่าปกติ

มากกว่า 25   หมายความว่าสมบูรณ์มากไป

มากกว่า 30   หมายความว่า เป็นโรคอ้วน

หลักการควบคุมน้ำหนักตัวควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) กินอาหารทุกมื้อแต่ลดจำนวนอาหารในแต่ละมื้อลง อาหารที่บริโภคต่อวันควรมีพลังงานต่ำกว่าร่างกายต้องการเพราะถ้าร่างกายได้พลังงานไม่เพียงพอในการใช้แต่ละวันจะดึงเอาไขมันที่สะสมไว้ออกมาใช้ ผู้ชายที่ต้องการลดน้ำหนักควรรับประทานอาหารที่ให้พลังงาน 1,500 – 2,000 แคลอรีต่อวัน ส่วนผู้หญิงควรรับประทานอาหารที่ให้พลังงาน 1,200 – 1,600 แคลอรีต่อวัน ซึ่งการลดพลังงานในอาหารลง 500 – 1,000 แคลอรีต่อวัน น้ำหนักจะลดลงสัปดาห์ละ 0.5 – 1 กิโลกรัม (ปิยะนุช รักพาณิชย์ , 2542 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547)

2) ควรบริโภคอาหารประเภทโปรตีน ได้แก่ ถั่วต่าง ๆ เนื้อสัตว์ที่ไม่ติดมันและบริโภคเนื้อปลาแทนเพราะไขมันต่ำและย่อยง่าย ส่วนอาหารประเภทไขมันไม่ควรกินไขแดงเพราะมีโคเลสเตอรอลสูง ส่วนนมหรือผลิตภัณฑ์นมควรเป็นนมที่พร่องมันเนย และการปรุงอาหารควรต้มหรือนึ่งแทนการทอดหรือผัด

3) บริโภคอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตมากพอควรเพื่อที่จะไม่ทำให้ร่างกายนำเอาไขมันมาเป็นสารที่ให้พลังงานทดแทนอย่างรวดเร็วเกินไปซึ่งอาจจะทำให้เกิดภาวะคีโตนคั่งได้ ปริมาณที่ควรบริโภคคือ ไม่น้อยกว่า 50 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม

4) มีอาหารไขมันเป็นส่วนประกอบในอาหารพอสมควร ไม่ควรจำกัดอาหารไขมันทั้งหมดเพราะไขมันจะช่วยในการทำงานของร่างกาย แต่ควรเน้นไขมันที่ได้จากพืช เช่น น้ำมันพืช (ยกเว้นน้ำมันปาล์ม น้ำมันมะพร้าว) เพราะมีกรดไขมันไม่อิ่มตัว ซึ่งกรดไขมันไม่อิ่มตัวนี้จะช่วยในการป้องกันโรคหลอดเลือดหัวใจตีบได้

5) รับประทานผักและผลไม้มากขึ้นควรเป็นผักและผลไม้ที่มีแคลอรีต่ำ เช่น ผักใบเขียวต่าง ๆ เช่น คื่นช่าย ผักบุ้ง ผักกาด ดอกกะหล่ำ ส่วนผักที่มีแคลอรีพอสมควรรับประทานได้บ่อยครั้ง เช่น ถั่ว พริกทอง บวบ ส่วนผักที่มีแคลอรีสูงไม่ควรรับประทานบ่อย เช่น มันเทศ มันฝรั่ง ข้าวโพด เผือก สำหรับผลไม้ควรรับประทานผลไม้ที่ไม่มีรสหวานจัด

6) กินอาหารแต่พอควรไม่กินจนอิ่ม

7) ไม่กินจุบจิบ หรือกินอาหารระหว่างมื้อ

8) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยให้การลดน้ำหนักได้ผลดี

5.4 การออกกำลังกาย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุควรออกกำลังกายเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตให้ใกล้เคียงปกติและการออกกำลังกายยังช่วยลดน้ำหนักในผู้ป่วยที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงที่มีรูปร่างอ้วน ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ออกกำลังกายชนิด dynamic เช่นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก (aerobic) จะช่วยเผาผลาญไขมันในร่างกายทำให้น้ำหนักตัวลดลงแล้วยังช่วยควบคุมระดับความดันโลหิตให้ลดลงด้วย นอกจากนี้การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอยังทำให้สุขภาพดีและผ่อนคลายความวิตกกังวลและอาการทางจิตประสาท ซึ่งผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่มีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องจะมีอายุยืนกว่าผู้ที่มีความดันโลหิตสูงแต่ไม่ออกกำลังกาย (ปิยะนุช รักพาณิชย์ , 2542 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547) การออกกำลังกายแบบอยู่กับที่มีผลทำให้ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวและขยายสูงขึ้น แต่ความต้องการออกซิเจนที่สูงสุดเพิ่มขึ้นน้อยมากและกล้ามเนื้อหัวใจไม่ได้แข็งแรงขึ้น แต่การออกกำลังกายแบบเคลื่อนที่ทำให้ความต้องการออกซิเจนมากที่สุดเพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มความสามารถการทำงานของหัวใจ ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจแข็งแรงขึ้น ดังนั้นการออกกำลังกายแบบเคลื่อนที่จึงมีความเหมาะสมสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เช่น การวิ่งเหยาะ ๆ การขี่จักรยาน การเดิน การแกว่งแขน การรำมวยจีน การออกกำลังกายของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรใช้เวลาอย่างน้อยวันละ 20-30 นาที ความถี่ของการออกกำลังกายคือออกกำลังกายทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 3 วัน ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงไม่ควรออกกำลังกายแบบไอโซเมตริก (isometric) เช่น การยก การแบก จุด ลาก หรือดึงของหนักเพราะอาจทำให้ความดันโลหิตสูงถึงขีดอันตราย ส่วนผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงการออกกำลังกายที่เหมาะสมที่สุดคือการเดิน

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงก่อนออกกำลังกายควรควบคุมระดับความดันโลหิตให้ต่ำกว่า 180/110 มิลลิเมตรปรอท และผู้ที่มีภาวะแทรกซ้อนจากโรคความดันโลหิตสูง เช่น โรคตา โรคไต

หรือผู้ที่ปัญหาอื่นร่วมด้วย เช่น เบาหวาน หัวใจ ควรได้รับการตรวจร่างกายที่เกี่ยวข้องกับภาวะแทรกซ้อนหรือโรคดังกล่าวเพราะภาวะเจ็บป่วยบางอย่างเป็นข้อห้ามของการออกกำลังกาย (ปิยะนุช รัชย์พาณิชย์, 2542 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น, 2547)

5.5 การผ่อนคลายความเครียด

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเมื่อประสบกับภาวะที่ร่างกายต้องแบกรับภาระโรคที่เกิดขึ้นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตและความเสื่อมถอยของร่างกาย และบางครั้งอาจเป็นภาระของบุคคลในครอบครัวที่ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ในด้านต่าง ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือเกิดความเครียด การที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีภาวะเครียดต่อเนื่องเป็นเวลานานมีผลทำให้ประสาททากัส (vagus nerve) ถูกกระตุ้น รวมทั้งการมีกลูโคคอร์ติซอยด์ (glucocorticoid) หลังนาน ๆ ทำให้มีการเพิ่มจำนวนของกรดไขมันในกระแสเลือดทำให้ระดับความดันโลหิตสูงขึ้น ในชีวิตประจำวันบุคคลมีประสบการณ์พบกับความเครียดมากมาย การเป็นโรคความดันโลหิตสูงและการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยทำให้เกิดความเครียด (สมจิต หนูเจริญกุลและคณะ, 2543 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น, 2547) เมื่อใดก็ตามที่ผู้ป่วยเกิดความเครียด ไม่สบายใจ โกรธ หงุดหงิด กังวล หรือตกอยู่ในสภาพที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ใหม่ ๆ ทำให้ความดันโลหิตเพิ่มสูงขึ้น มีการศึกษาเรื่องความเครียดกับระดับความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูงของศิริณี ปันคำ และคณะ, 2544 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น, 2547) พบว่า ความเครียดมีความสัมพันธ์กับระดับความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง ดังนั้นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรมีการผ่อนคลายทางด้านจิตใจ ระวังหรือลดความเครียดเพราะจะเป็นผลดีต่อการควบคุมระดับความดันโลหิต วิธีผ่อนคลายความเครียดสามารถทำได้ดังนี้

- 1) คิดทบทวนหาสาเหตุของความเครียดและหาวิธีการแก้ไขโดยตนเองหรือปรึกษาผู้อื่น
- 2) การพักผ่อนให้เพียงพอโดยการนอนหลับให้สนิท การนอนหลับจะทำให้ร่างกายได้หยุดพักการทำงาน ทำให้ลดความเครียดได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นผู้ป่วยควรได้รับการพักผ่อนในเวลากลางคืนอย่างน้อย 6-8 ชั่วโมง
- 3) การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพราะการออกกำลังกายทำให้ร่างกายหลั่งสารเอนโดฟินซึ่งเป็นสารที่ทำให้ร่างกายสดชื่น ทำให้ผ่อนคลายความตึงเครียด
- 4) การนั่งสมาธิ ทำวิปัสสนาฝึกโยคะ และใช้ดนตรีบำบัด
- 5) การพักผ่อนตามสถานที่ต่าง ๆ ทำงานอดิเรก หรือดูหนัง ฟังเพลง ปลูกต้นไม้

5.6 การไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุควรลด-เลิกเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เพราะแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญของโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งแอลกอฮอล์จะให้พลังงานแก่ร่างกาย ทำให้มีการเพิ่มของ high density lipoprotien-cholesterol (HDL-C) จึงทำให้ความดัน

โลหิตสูงขึ้น ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรจำกัดปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ไม่เกิน 1 ออนซ์ต่อวัน คือ ดื่มเบียร์ได้ 24 ออนซ์ ดื่มไวน์ได้ 8 ออนซ์ หรือวิสกี้ได้ 2 ออนซ์ ซึ่งถ้าดื่มมากกว่า 1 ออนซ์ต่อวันจะทำให้ระดับความดันโลหิตสูงขึ้น มีรายงานว่า การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์จะเพิ่มระดับความดันโลหิตและเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยไม่ตอบสนองต่อยาลดความดันโลหิตสูง และการดื่มสุราในปริมาณที่มากในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงจะเสี่ยงต่อการเกิดอัมพาตมากขึ้น ดังนั้นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรจำกัดแอลกอฮอล์ในปริมาณที่เหมาะสมหรือเลิกดื่มได้จะเป็นผลดีต่อสุขภาพอย่างมาก (สุพรรณ ชูชื่น , 2547)

5.7 การไม่สูบบุหรี่

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรเลิกสูบบุหรี่แม้ว่าความดันโลหิตจะไม่สูงก็ตาม เพราะการสูบบุหรี่เป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดความดันโลหิตสูงและร่างกายป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือดและเสี่ยงต่อการเป็นอัมพาต เมื่อสูบบุหรี่ยิ่งทำให้อัตราเสี่ยงต่อการเกิดอัมพาตสูงถึง 20 เท่าเมื่อเทียบกับคนที่ไม่สูบบุหรี่และไม่เป็นโรคความดันโลหิตสูง และการสูบบุหรี่จะทำให้ลดประสิทธิภาพของยาต้านเบต้า (beta blockers) ที่ใช้ลดความดันโลหิตด้วย (สมจิต หนูเจริญกุล และอรสา พันธุ์ภักดี , 2542 อ้างในสุพรรณ ชูชื่น , 2547)

5.8 การรับประทานยา

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงควรปฏิบัติตามแผนการรักษาอย่างต่อเนื่อง ควรใช้ยาตามคำแนะนำของแพทย์อย่างเคร่งครัด ไม่ควรรับยามาจากผู้อื่น และไม่ควรรายาที่ตนได้มาให้ผู้อื่น ควรใช้ยาที่เหมาะสมไม่ควรคิดเอาเองว่าหากเป็นปริมาณเท่านี้จะไม่ได้ผลจึงเพิ่มปริมาณยาเอง ห้ามใช้ยาครั้งเดียวในปริมาณที่เท่ากับ 3 ครั้ง หรือรับประทานบ้างเป็นบางครั้ง การหยุดยาเองหรือหยุดยากระทันหันนอกจากจะทำให้ความดันโลหิตไม่ปกติแล้ว ยาบางชนิดยังมีผลทำให้ความดันโลหิตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการหยุดยาเพิ่มยา ลดยา หรือลืมหินยาจะมีผลต่อการรักษาอย่างมาก ดังนั้นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงไม่ควรหยุดยาเองจนกว่าจะได้รับแนะนำจากแพทย์เพื่อลดความรุนแรงและอาการแทรกซ้อน

5.9 การไปตรวจตามนัด

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเมื่อป่วยแล้วจะรักษาไม่หายขาดดังนั้นจึงต้องรับการตรวจจากแพทย์อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของความดันโลหิต ผลเสียต่ออวัยวะภายในต่าง ๆ สภาพของโรคต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมา และอาการข้างเคียงของยา ผู้ป่วยที่มาตรวจตามนัดนอกจากจะได้รับการตรวจสุขภาพแล้วยังได้รับคำแนะนำจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวัน

6. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภันธา ภู่งเกื้อ (2524) ศึกษา เรื่องความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุที่มาตรวจตามนัดที่แผนกผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยที่รับไว้ภายในแผนกอายุรกรรมของโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการปฏิบัติตนเพื่อดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เศรษฐกิจต่างกันมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีระดับการศึกษาดี เศรษฐกิจดีมีความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและมีการปฏิบัติตนเพื่อดูแลตนเองดีกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาและเศรษฐกิจต่ำกว่า ส่วนกลุ่มที่มีระยะเวลาเป็นโรคแตกต่างกันไม่มีความแตกต่าง ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการปฏิบัติตนเพื่อดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีความแตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์กันในทางบวก

ยี่ชวน แซ่ตัก (2535) ศึกษา เปรียบเทียบความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการปฏิบัติตนระหว่างผู้ป่วยที่ควบคุมความดันโลหิตได้ กับผู้ป่วยที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ โดยศึกษาย้อนหลังจากกลุ่มตัวอย่าง 100 คนที่มารับบริการที่โรงพยาบาล 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นความดันโลหิตสูงมาแล้ว 1 ปี อายุระหว่าง 40-60 ปี เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบวัดความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงของ Harris (1997) และแบบสัมภาษณ์การปฏิบัติตน พบว่ามีผู้ป่วย 64 คนได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคนี้จากการตรวจอาการผิดปกติ และ 12 คนจากการตรวจสุขภาพประจำปี ผู้ป่วยมารักษาต่อเนื่อง 67 คน ไม่ต่อเนื่อง 29 คน ในจำนวนนี้ควบคุมความดันโลหิตได้ 10 คน ไม่ได้ 19 คน อาการที่พบบ่อยในผู้ที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ คือ วิงเวียนศีรษะ ปวดศีรษะ ด้านความรู้ผู้ป่วยทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญโดยมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มที่ควบคุมความดันโลหิตได้มีการปฏิบัติรายข้อดีกว่ากลุ่มควบคุมไม่ได้ คือการรับประทานอาหารรสจืด การควบคุมน้ำหนัก และการรักษาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยาเอง

อรอนงค์ สัมพัญญ (2539) ศึกษา ปัจจัยพื้นฐาน การรับรู้ภาวะสุขภาพ และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มารับการตรวจรักษาที่คลินิกโรคความดันโลหิตสูง แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลอานันทมหิดล โรงพยาบาลลพบุรี และโรงพยาบาลบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำนวน 275 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองดี เป็นผลให้ผู้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพดี ดังนั้นเจ้าหน้าที่ในทีมสุขภาพควรส่งเสริมให้ผู้ผู้ป่วยมีการรับรู้ภาวะสุขภาพที่ดีในทุกด้าน ได้แก่ สาเหตุ อาการ การควบคุมรักษาระดับความดันโลหิต รวมทั้งปรับปรุงระบบบริการทางสุขภาพให้มีครอบคลุม เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถรับการรักษาได้อย่างต่อเนื่อง

ชลนกุล คำนึ่ง (2544) ศึกษา การรับรู้และการดูแลตนเองของบุคคลที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูงตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป ที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์และโรงพยาบาลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง 200 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์การรับรู้เกี่ยวกับโรคและแบบสัมภาษณ์การดูแลตนเอง พบว่า ผู้ป่วยมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง สาเหตุของโรค อาการแสดงของโรค อาการแทรกซ้อนของโรคและการรับรู้ตามระยะของโรค ซึ่งผู้ป่วยมีการรับรู้ระยะของโรค 3 ระยะ คือ ระยะรับรู้ว่าเป็นโรค ระยะรับรู้ว่าโรคนี้อาจทำให้หายขาดได้ และระยะรับรู้ว่าชีวิตเสี่ยงอันตรายจากการบำบัดทางเลือก การดูแลตนเอง พบว่ามีการดูแลตนเองตามแผนการรักษาร้อยละ 91.5 ดูแลตนเองแบบเคร่งครัดร้อยละ 6.0 และดูแลตนเองแบบยืดหยุ่นร้อยละ 2.5 โดยไม่พบการดูแลตนเองแบบบำบัดทางเลือก ความสัมพันธ์พบว่า การรับรู้โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองด้านการแสวงหาข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

อารักขา ไจธรรม (2545) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 165 คน ใช้แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ 6 ด้านและแบบสัมภาษณ์การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ 2 ด้าน พบว่า ผู้ป่วยมีพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับดี ด้านที่มีการปฏิบัติดีที่สุด คือ การพัฒนาทางจิตวิญญาณ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การจัดการกับความเครียด พฤติกรรมด้านโภชนาการ ส่วนด้านการทำกิจกรรมและการออกกำลังกายอยู่ในระดับพอใช้ การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับมาก คือ ผู้ป่วยคาดการณผลดีจากการปฏิบัติจึงปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด และปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงได้ คือ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ระดับการศึกษา รายได้ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ โดยทำนายได้ร้อยละ 37.7

สุพรรณ ชูชื่น (2547) ศึกษา พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและความเชื่อด้านสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 161 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการควบคุมอาหารรสเค็ม การควบคุมน้ำหนักตัว และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง เกี่ยวกับการเสี่ยงของการเกิดโรคความดันโลหิตสูง ความรุนแรงของโรค ประโยชน์ของการดูแลตนเองในการควบคุมระดับความดันโลหิตและค่าใช้จ่าย แรงจูงใจในการดูแลตนเองสัมพันธ์ภาพระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ป่วย

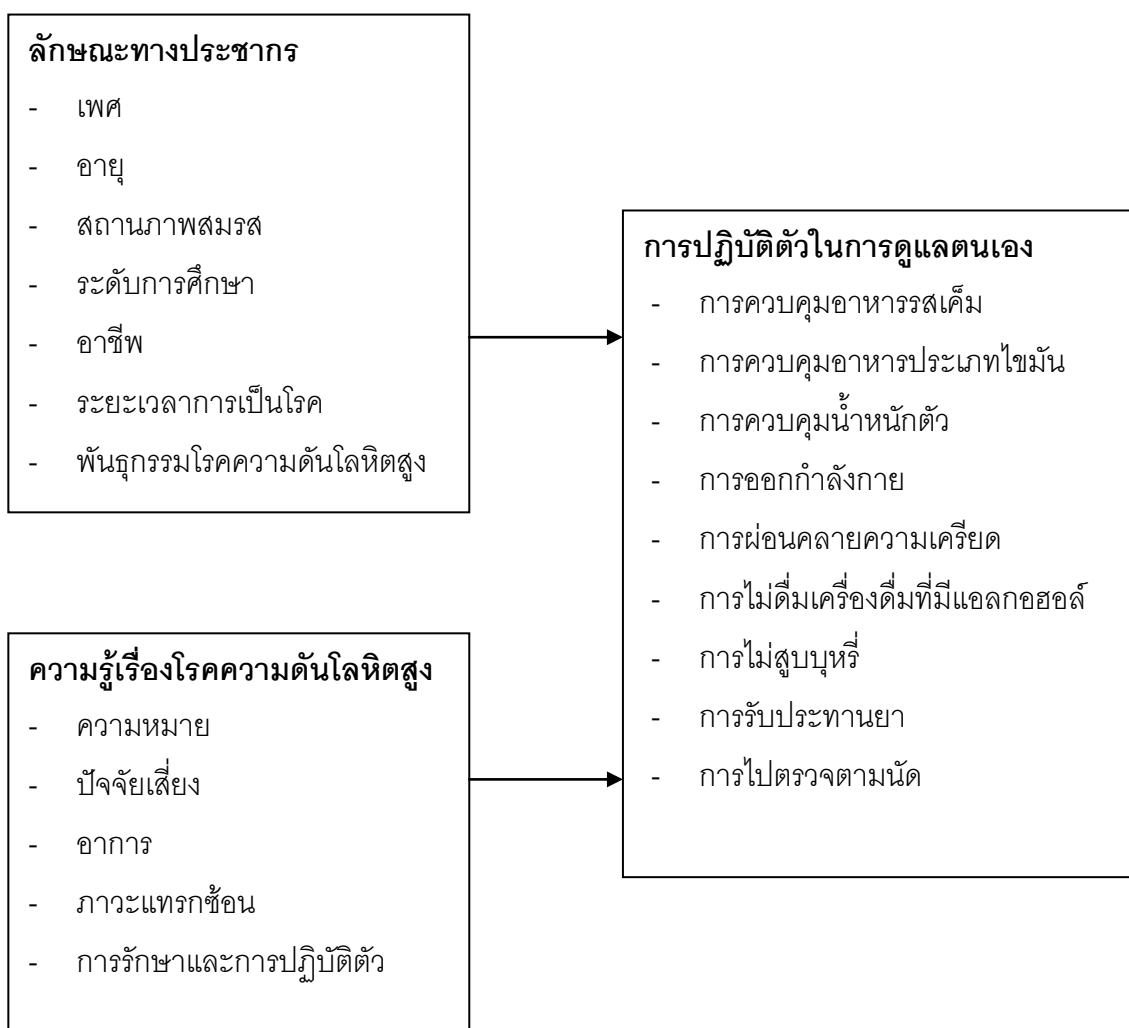
นิตยา บาลี (2552) ศึกษา ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตพื้นที่ตำบลหนองแวง โสภพระ จำนวน 140 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่ม

ตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 53.4 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 44.7 โดยคำถามที่ตอบถูกมากที่สุดได้แก่ ความเครียดเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดความดันโลหิตสูง และการรับประทานอาหารรสเค็มเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความดันโลหิตสูง ตอบถูกร้อยละ 99.0 รองลงมา คือ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม ตอบถูกร้อยละ 95.1 และตอบผิดมากที่สุดคือ ความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่รักษาให้หายขาดได้ 39.8 โดยส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.3 มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวที่สูงที่สุดคือ รับประทานยาลดความดันโลหิตตามขนาดและเวลาตามคำสั่งแพทย์ (mean = 3.95) รองลงมาคือไปรับการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด (mean = 3.92) ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุดคือ ไม่รับประทานอาหารไขมันสูง (mean = 1.75) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.002)

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (DESCRIPTIVE RESEARCH) เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งมีจำนวน 9 หมู่บ้าน โดยข้อมูลจากทะเบียนรายชื่อของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง สถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่ามีผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ขึ้นทะเบียนในตำบลทั้งหมด จำนวน 180 คน

2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนประชากร กรณีทราบประชากร (วิระศักดิ์ สืบเสาะและคณะ, 2548) เมื่อ $\alpha = 0.05$

$$n = \frac{Z^2 \alpha_2 NP(1-P)}{Z^2 \alpha_2 P(1-P) + (N-1)d^2}$$

n = ขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง 180 คน

Z = ค่ามาตรฐานภายใต้โค้งปกติ

P = สัดส่วนการปฏิบัติตัวสม่ำเสมอด้านการรับประทานยาของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ที่ได้จากการศึกษาของสุพรรณ ชูชื่น (2547) ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับ 0.55

d = ความคาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการประมาณค่าสัดส่วน = 0.05

แทนค่าในสูตร

$$n = 122.46$$

ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 123 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (SYSTEMATIC RANDOM SAMPLING) จากทะเบียนรายชื่อของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ช่วงการสุ่ม

เท่ากับ N/n

การวิจัยครั้งนี้ช่วงการสุ่ม เท่ากับ $180/123 = 1.46 = 2$

สุ่มเลือกตัวเลขที่มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 2 มา 1 ตัว ได้เลขสุ่มเริ่มต้น คือ 2 ได้กลุ่มตัวอย่างคือ ลำดับที่ 2,4,6,8,10,12,...,180 ได้กลุ่มตัวอย่าง 90 คน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่ครบจึงเวียนสุ่มตัวอย่างอีกครั้ง โดยนำประชากรที่ไม่ได้ถูกเลือกมาเรียงลำดับใหม่ และทำการสุ่มอีกครั้งจนครบจำนวน 123 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จัดทำแบบสัมภาษณ์หลังจากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเป็นโรคความดันโลหิตสูง พันธุกรรมโรคความดันโลหิตสูง

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง มีจำนวน 25 ข้อ แยกย่อยเป็น ความรู้ด้าน

ความหมาย	3 ข้อ
ปัจจัยเสี่ยง	5 ข้อ
อาการ	2 ข้อ
ภาวะแทรกซ้อน	3 ข้อ
การรักษาและการปฏิบัติตัว	12 ข้อ

โดยในแต่ละข้อประกอบด้วยข้อความ และมีคำตอบให้เลือก 2 ตัวเลือก คือ ใช่หรือไม่ใช่ โดยสามารถเลือกได้เพียงคำตอบเดียว มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อความเชิงบวกหากตอบใช่ให้ 1 คะแนน ตอบไม่ใช่ให้ 0 คะแนน

ข้อความเชิงลบหากตอบใช่ให้ 0 คะแนน ตอบไม่ใช่ให้ 1 คะแนน

แล้วนำคะแนนความรู้แต่ละข้อมาหาคะแนนรวม แบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ โดยใช้

แบบอิงเกณฑ์ของบลูม (Bloom , 1971)

ระดับต่ำ (คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60) คะแนนอยู่ระหว่าง 0.00 – 14.00

ระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60-79) คะแนนอยู่ระหว่าง 15.00 – 19.00

ระดับสูง (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) คะแนนอยู่ระหว่าง 20.00 – 25.00

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีจำนวน 22 ข้อ

แยกย่อยเป็น การปฏิบัติตัวด้าน

การควบคุมอาหารรสเค็ม 4 ข้อ

การควบคุมอาหารประเภทไขมัน 3 ข้อ

การควบคุมน้ำหนักตัว 2 ข้อ

การออกกำลังกาย 2 ข้อ

การผ่อนคลายความเครียด 3 ข้อ

การไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ 1 ข้อ

การไม่สูบบุหรี่ 1 ข้อ

การรับประทานยา 4 ข้อ

การไปตรวจตามนัด 2 ข้อ

ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก คือ กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบปฏิบัติสม่ำเสมอ ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และไม่ปฏิบัติ

ข้อคำถามเชิงบวก

ปฏิบัติสม่ำเสมอ ให้คะแนน 4 คะแนน

ปฏิบัติบางครั้ง ให้คะแนน 3 คะแนน

ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ให้คะแนน 2 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ ให้คะแนน 1 คะแนน

ข้อคำถามเชิงลบ

ปฏิบัติสม่ำเสมอ ให้คะแนน 1 คะแนน

ปฏิบัติบางครั้ง ให้คะแนน 2 คะแนน

ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ให้คะแนน 3 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ ให้คะแนน 4 คะแนน

แล้วนำคะแนนการปฏิบัติตัวมาหาค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวแบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ โดยอิงของ Best , 1977 & Dadeil ,1995

ระดับต่ำ	ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวอยู่ระหว่าง	1.00 – 2.00
ระดับปานกลาง	ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวอยู่ระหว่าง	2.01 – 3.00
ระดับสูง	ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวอยู่ระหว่าง	3.01 – 4.00

5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

5.1 การหาความตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน หลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้มีความเหมาะสมด้านภาษาและครอบคลุมเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5.2 การหาความเที่ยงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในเขตพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 30 คน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์โดยสูตรของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) ได้ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ .7693

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.1 ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์แก่เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู่ อำเภอนอนสาง

6.2 เก็บข้อมูลกับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวหน้า ตำบล กุดคู่ อำเภอนอนสาง จังหวัดหนองบัวลำภู ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มไว้

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ดังนี้

7.1 ข้อมูลส่วนบุคคลนำมาแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ

7.2 ข้อมูลความรู้ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.3 ข้อมูลการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรค
ความดันโลหิตสูง นำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product-moment
Correlation)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู่อำเภอ โนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู่อำเภอ โนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งจากการศึกษาด้านข้อมูลทั่วไปพบว่า

1. ลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี ร้อยละ 38.2 รองลงมา มีอายุระหว่าง 50 -59 ปี ร้อยละ 32.5 โดยมีอายุเฉลี่ย 62.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.91 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 70.7 จบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 91.1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 83.7 รองลงมาไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 7.3 ส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูงน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 62.6 รองลงมา เป็นโรคความดันโลหิตสูงมา 5-9 ปี ร้อยละ 23.6 มีค่ามัธยฐาน ระยะเวลาการเป็นโรค 5 ปี ระยะเวลาการเป็นโรคมากที่สุด 18 ปี ระยะเวลาการเป็นโรคน้อยที่สุด 1 ปี และส่วนใหญ่มีพันธุกรรมโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 60.2 (ดังตาราง 1)

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไป

	ลักษณะทางประชากร	จำนวน(n=123)	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	40	32.5
	หญิง	83	67.5

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

	ลักษณะทางประชากร	จำนวน(n=123)	ร้อยละ
อายุ			
	ต่ำกว่า 40 ปี	1	0.8
	40 - 49 ปี	9	7.3
	50 - 59 ปี	40	32.5
	60 - 69 ปี	47	38.2
	อายุ 70 ปีขึ้นไป	26	21.1
	Mean = 62.54 ปี S.D. = 9.91 ปี		
สถานภาพสมรส			
	โสด	5	4.1
	คู่	87	70.7
	หม้าย หย่า แยก	21	25.2
ระดับการศึกษาสูงสุด			
	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	112	91.1
	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	8	6.5
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	1	0.8
	อนุปริญญา	2	1.6
อาชีพ			
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	9	7.3
	เกษตรกรกรรม	103	83.7
	ค้าขาย	4	3.3
	รับจ้าง	4	3.3
	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	2.4
ระยะเวลาการเป็นโรค			
	น้อยกว่า 5 ปี	77	62.6
	5 - 9 ปี	29	23.6
	10 - 14 ปี	13	10.6
	ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป	4	3.3
	Median = 5 ปี Max = 18 ปี Min = 1 ปี		

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน(n=123)	ร้อยละ
พันธุกรรมโรคความดันโลหิตสูง		
ไม่มี	49	39.8
มี	74	60.2

2. ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง

จากการศึกษา ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง พบว่า คำถามที่กลุ่มตัวอย่าง ตอบคำถาม ถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมาก ๆ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจเกิดอัมพาตได้ และ ความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุหนึ่งของการการโรคหัวใจ หลอดเลือด สมอง ไต ตา ตอบถูกร้อยละ 99.2 รองลงมา คือ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม ตอบถูก ร้อยละ 96.7 และตอบถูกน้อยที่สุดคือ ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไรเลย ตอบถูกร้อยละ 33.3 ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวน และ ร้อยละ ของความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงรายข้อ จำแนกตาม รายข้อ

ข้อความ	จำนวน (n=123)	ร้อยละ
ความหมาย		
1. ความดันโลหิต หมายถึง แรงดันภายในหลอดเลือดแดงที่เกิดจากการบีบตัวของหัวใจ	115	93.5
2. ความดันโลหิตปกติในบุคคลวัยกลางคนมีค่าน้อยกว่าหรือไม่เกิน 140/90 มิลลิเมตรปรอท	109	88.6
3. ค่าความดันโลหิตจะมีสองค่าเสมอ คือ ค่าความดันโลหิตตัวบน และค่าความดันโลหิตตัวล่าง	107	87.0

ตาราง 2 จำนวน และ ร้อยละ ของความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงรายข้อ จำแนกตาม
รายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน (n=123)	ร้อยละ
ปัจจัยเสี่ยง		
1. ความเครียดเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดความดันโลหิตสูง	115	93.5
2. การรับประทานอาหารรสเค็มเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิด ความดันโลหิตสูง	110	89.4
3. คนอ้วนมีโอกาสเกิดโรคความดันโลหิตสูงได้มากกว่าคนที่ น้ำหนักปกติ	104	84.6
4. บุคคลในครอบครัวที่มีประวัติเป็นโรคความดันโลหิตสูงมี โอกาสเกิดโรคนี้สูงด้วย	93	75.6
5. การรับประทานไขมันจากสัตว์ไม่มีอันตรายต่อคนที่มีความ ดันโลหิตสูง	82	66.7
อาการ		
1. อาการปวดศีรษะในผู้ป่วยความดันโลหิตสูง มักเป็นตอนตื่น นอน และปวดบริเวณท้ายทอย	99	80.5
2. ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไร เลย	41	33.3
ภาวะแทรกซ้อน		
1. ความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดโรคหัวใจ หลอดเลือด สมอง ไต ตา	122	99.2
2. ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมาก ๆ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจเกิด อัมพาตได้	122	99.2
3. ผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม	119	96.7
4. ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงขึ้นอ่อนและขึ้นปานกลางควรเลือก ออกกำลังกายโดยการเดินเร็ว ๆ วิ่งเหยาะ ๆ	114	92.7
5. การดื่มสุราไม่มีอันตรายสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง	107	87.0
6. การปรุงอาหารสำหรับผู้ป่วยความดันโลหิตสูงควรเติมผงชู รสในอาหารทุกมื้อ	106	86.2

ตาราง 2 จำนวน และ ร้อยละ ของความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงรายข้อ จำแนกตาม รายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน (n=123)	ร้อยละ
7. การสูบบุหรี่ไม่มีอันตรายต่อคนที่มีความดันโลหิตสูง	104	84.6
8. เมื่อมีอาการใจสั่น ตาพร่ามัว แขนขาอ่อนแรง ต้อง รับประทานยาลดความดันโลหิตเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า	97	78.9
9. ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ไม่มีอาการผิดปกติไม่จำเป็นต้องไป พบแพทย์ตามนัดทุกครั้ง	97	78.9
10. ความดันโลหิตสูงเป็นโรคไม่ร้ายแรง ไม่มีอันตรายต่อชีวิต	95	77.2
11. การลิ้มรับประทานยาไม่ใช่สิ่งที่เป็นอันตรายสำหรับผู้ป่วย ความดันโลหิตสูง	90	73.2
12. เมื่อความดันโลหิตลดลงสู่ระดับปกติแล้ว ผู้ป่วยสามารถหยุด รับประทานยาลดความดันโลหิตได้ทันที	87	70.7
13. ถ้าไม่มีอาการปวดศีรษะไม่จำเป็นต้องรับประทานยารักษา โรคความดันโลหิตสูง	84	68.3
14. การควบคุมน้ำหนักตัวไม่ให้อ้วนไม่มีความจำเป็นสำหรับผู้ ที่มีความดันโลหิตสูง	82	66.7
15. ความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่รักษาให้หายขาดได้	67	54.5

จากการศึกษาระดับความรู้ เรื่อง โรคความดันโลหิตสูง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 56.9 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 40.7 ดังตาราง 3

ตาราง 3 ระดับความรู้ในเรื่องโรคความดันโลหิตสูง

ระดับ	จำนวน (n = 123)	ร้อยละ
ระดับความรู้สูง	70	56.9
ระดับความรู้ปานกลาง	50	40.7
ระดับความรู้ต่ำ	3	2.4

3. การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

จากการศึกษาการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขต รับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวที่สูงที่สุด คือ ไปรับการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด และ รับประทาน ยาลดความดันโลหิตสูงตามขนาดและเวลาตามแพทย์สั่ง (mean = 3.94) รองลงมา คือ ไม่สูบบุหรี่หรือ ยาเส้น และ เมื่อมีอาการผิดปกติจะไปพบแพทย์ก่อนถึงวันนัด (mean = 3.76) ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรค ความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุด คือ ไม่รับประทานอาหารใส่ ผงชูรส (mean = 2.02) ดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติตัวในการ ดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

ข้อความ	การปฏิบัติตัว (n = 123)				Mean	S.D.
	ปฏิบัติ สม่ำเสมอ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ นาน ๆ ครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ		
การควบคุมอาหารรสเค็ม						
1. ไม่รับประทานอาหารกระป๋อง เช่น ปลากระป๋อง ผักกาด กระป๋อง	24 (19.5)	67 (54.5)	32 (26.0)	0 (0)	2.93	0.67
2. ไม่รับประทานอาหารดองเค็ม เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม ปลาร้า	18 (14.6)	37 (30.1)	60 (48.8)	8 (6.5)	2.53	0.82
3. ไม่เติมน้ำปลา เกลือ ซอส ใน อาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว	21 (17.1)	22 (17.9)	62 (50.4)	18 (14.6)	2.37	0.94
4. ไม่รับประทานอาหารที่ใส่ผงชู รส	18 (14.6)	14 (11.4)	43 (35.0)	48 (39.0)	2.02	1.05
การควบคุมอาหารประเภทไขมัน						
1. ใช้น้ำมันพืช เช่น น้ำมันถั่ว เหลืองในการปรุงอาหาร	53 (43.1)	39 (31.7)	12 (9.8)	19 (15.4)	3.02	1.08
2. ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ชนิดที่ติด มัน เช่น หนังไก่ทอด หมูสามชั้น	41 (33.3)	54 (43.9)	28 (22.8)	0 (0)	3.11	0.75

ตาราง 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (ต่อ)

ข้อความ	การปฏิบัติตัว (n = 123)				Mean	S.D.
	ปฏิบัติ สม่ำเสมอ	ปฏิบัติ บ้าง ครั้ง	ปฏิบัติ นาน ๆ ครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ		
3. ไม่รับประทานอาหารที่มีโคเลสเตอรอลสูง ได้แก่ ไข่แดง เครื่องในสัตว์ ปลาหมึก หอยนางรม	22 (17.9)	61 (49.6)	37 (30.1)	3 (2.4)	2.83	0.74
การควบคุมน้ำหนักตัว						
1. ควบคุมน้ำหนักตัวไม่ให้อ้วน	63 (51.2)	34 (27.6)	14 (11.4)	12 (9.8)	3.20	0.99
2. ไม่รับประทานจุกจิกหรือรับประทานอาหารระหว่างมื้อ นอกเหนือจากอาหาร 3 มื้อ	21 (17.1)	39 (31.7)	49 (39.8)	14 (11.4)	2.54	0.91
การออกกำลังกาย						
1. ออกกำลังกาย เช่น การเดินเร็ววิ่งเหยาะ ๆ อย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 วัน ครั้งละ 20-30 นาที	58 (47.2)	38 (30.9)	24 (19.5)	3 (2.4)	3.23	0.85
2. ไม่ออกกำลังกายประเภทที่ต้องออกแรงเกร็งกล้ามเนื้อ เช่น แบกหาม ยกของหนัก	49 (39.8)	27 (22.0)	44 (35.8)	3 (2.4)	2.99	0.93
การผ่อนคลายความเครียด						
1. ในแต่ละคืนนอนหลับสนิทอย่างน้อย 6 ชั่วโมง	88 (71.5)	29 (23.64)	5 (4.1)	1 (0.8)	3.66	0.60
2. ทำจิตใจให้แจ่มใส ไม่เคร่งเครียด	64 (52.0)	45 (36.6)	14 (11.4)	0 (0)	3.41	0.69
3. สวดมนต์ นั่งสมาธิเพื่อให้จิตใจสบาย	55 (44.7)	44 (35.8)	23 (18.7)	1 (0.8)	3.24	0.78

ตาราง 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (ต่อ)

ข้อความ	การปฏิบัติตัว (n = 123)				Mean	S.D.
	ปฏิบัติ สม่ำเสมอ	ปฏิบัติ บ้าง ครั้ง	ปฏิบัติ นาน ๆ ครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ		
การไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์						
1. ไม่ดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสม	93 (75.6)	23 (18.7)	2 (1.6)	5 (4.1)	3.76	0.72
การไม่สูบบุหรี่						
1. ไม่สูบบุหรี่หรือยาเส้น	108 (87.8)	5 (4.1)	5 (4.1)	5 (4.1)	3.76	0.72
การรับประทานยา						
1. รับประทานยาลดความดันโลหิตตามขนาดและเวลาตามคำสั่งแพทย์	118 (95.9)	3 (2.4)	2 (1.6)	0 (0)	3.94	0.30
2. ไม่เพิ่มปริมาณยาเองเมื่ออาการไม่ดีขึ้น	106 (86.2)	1 (0.8)	7 (5.7)	9 (7.3)	3.66	0.89
3. ไม่หยุดรับประทานยาหรือลดปริมาณยาเองเมื่อมีอาการดีขึ้น	94 (76.4)	9 (7.3)	9 (7.3)	11 (8.9)	3.51	0.97
4. ไม่ลืมรับประทานยาลดความดันโลหิต	41 (33.3)	46 (33.3)	23 (18.7)	13 (10.6)	2.93	0.97
การไปตรวจตามนัด						
1. ไปรับการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด	118 (95.9)	4 (3.3)	1 (0.8)	0 (0)	3.94	0.32
2. เมื่อมีอาการผิดปกติจะไปพบแพทย์ก่อนถึงวันนัด	99 (80.5)	20 (16.3)	2 (1.6)	2 (1.6)	3.76	0.56

จากการศึกษาระดับการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 74.0 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 26.0 ดังตาราง 5

ตาราง 5 ระดับการปฏิบัติตัว

ระดับ	จำนวน(n=123)	ร้อยละ
ระดับปฏิบัติสูง	91	74.0
ระดับปฏิบัติปานกลาง	32	26.0
ระดับปฏิบัติต่ำ	-	-
Mean = 2.74 S.D. = 0.44		

การศึกษาความสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่าง ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) ดังตาราง 6

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

ตาราง 6 ตารางความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

ตัวแปร	Correlation	p-value
ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง	0.355	<0.001

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู อำเภอนอนส่าง จังหวัดหนองบัวลำภู

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (DESCRIPTIVE RESEARCH) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู อำเภอนอนส่าง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 180 คน โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (SYSTEMATIC RANDOM SAMPLING) จากทะเบียนรายชื่อของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยก้าวน้ำ ตำบล กุดคู อำเภอนอนส่าง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 123 คน สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ลักษณะทางประชากร กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี ร้อยละ 38.2 รองลงมา มีอายุระหว่าง 50 -59 ปี ร้อยละ 32.5 โดยมีอายุเฉลี่ย 62.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.91 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 70.7 จบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 91.1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 83.7 รองลงมาไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 7.3 ส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูงน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 62.6 รองลงมา เป็นโรคความดันโลหิตสูงมา 5-9 ปี ร้อยละ 23.6 มีค่ามัธยฐาน ระยะเวลาการเป็นโรค 5 ปี ระยะเวลาการเป็นโรคมามากที่สุด 18 ปี ระยะเวลาการเป็นโรคน้อยที่สุด 1 ปี และส่วนใหญ่มีพันธุกรรมโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 60.2

1.2 ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 56.9 รองลงมาคือระดับ ปานกลาง ร้อยละ 40.7 คำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมาก ๆ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจเกิดอัมพาตได้ และ ความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดโรคหัวใจ หลอดเลือด สมอง ไต ตา ตอบถูกร้อยละ 99.2 รองลงมา คือ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม ตอบถูก ร้อยละ 96.7 และตอบถูกน้อยที่สุดคือ ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไรเลย ตอบถูกร้อยละ 33.3

1.3 การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 74.0 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 26.0 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวที่สูงที่สุด คือ ไปรับการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด และ รับประทานยาลดความดันโลหิตสูงตามขนาดและเวลาตามแพทย์สั่ง (mean = 3.94) รองลงมา คือ ไม่สูบบุหรี่หรือยาเส้น และ เมื่อมีอาการผิดปกติจะไปพบแพทย์ก่อนถึงวันนัด (mean = 3.76) ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุด คือ ไม่รับประทานอาหารใส่ผงชูรส (mean = 2.02)

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่าความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001)

2. อภิปรายผล

2.1 ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 49.3 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิตยา บาลี (2550) ศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัย ยหนองมะเจือ ตำบล หนองโสกพระ อำเภอลาด จังหวัดขอนแก่น แต่แตกต่างกับการศึกษาของยี่ชวน แซ่ตึก (2535) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการปฏิบัติตนระหว่างผู้ป่วยที่ควบคุมความดันโลหิตได้ กับผู้ป่วยที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ที่มารับบริการที่โรงพยาบาล 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยพบว่าทั้งสองกลุ่มมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของกลุ่มประชากรมีความแตกต่างกัน คำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามถูกต้องมากที่สุดได้แก่ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมาก ๆ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจเกิดอัมพาตได้ และ ความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุหนึ่งของการการโรคหัวใจ หลอดเลือด สมอง ไต ตา ตอบถูกร้อยละ 99.2 รองลงมา คือ ผู้ที่มีความดันโลหิตสูงไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็ม ตอบถูก ร้อยละ 96.7 และตอบถูกน้อยที่สุดคือ ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไรเลย ตอบถูกร้อยละ 33.3

2.2 การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 74.0 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อารักขา ใจธรรม (2545)ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงโรงพยาบาลจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด แต่แตกต่างจากการศึกษาของนิตยา บาลี (2550) ซึ่งศึกษา ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตสถานีอนามัยหนองมะเจือ ตำบล หนองโสกพระอำเภอลาด จังหวัด ขอนแก่น ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.3 ซึ่งอาจเป็นเพราะมีการปรับเปลี่ยนแบบการให้บริการเป็นการเน้นเชิงรุกมากขึ้น ซึ่ง

เป็นแนวนโยบายในการพัฒนาตามการยกระดับเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยมีการออกติดตามเยี่ยมผู้ป่วยพร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัว ซึ่งผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ คือ มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี ร้อยละ 38.2 ในการดำเนินการจึงเน้นให้มีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด คือ สมาชิกในครอบครัว และ อสม. ในเขตรับผิดชอบต้องคอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ซึ่งหากมีอาการผิดปกติก่อนที่จะถึงนัดให้ส่งต่อมารับการรักษา และแตกต่างจากศึกษาของสุพรรณ ชูชื่น (2547) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง แต่แตกต่างจากการศึกษา ซึ่งอาจเพราะมีความแตกต่างกันในเรื่องของวัฒนธรรม ความเชื่อ แหล่งชุมชนที่ต่างกัน รวมทั้งระยะเวลาที่ทำการศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และจากการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยมีพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวที่สูงที่สุด คือ ไปรับบริการตรวจตรงตามวันและเวลาที่แพทย์นัด และ รับประทานยาลดความดันโลหิตสูงตามขนาดและเวลาตามแพทย์สั่ง (mean = 3.94) รองลงมา คือ ไม่สูบบุหรี่หรือยาเส้น และ เมื่อมีอาการผิดปกติจะไปพบแพทย์ก่อนถึงวันนัด (mean = 3.76) ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุด คือ ไม่รับประทานอาหารใส่ผงชูรส (mean = 2.02)

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่า ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุนันทา ภูเกื้อยะ (2524) ศึกษาเรื่องความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและการปฏิบัติตนเพื่อดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงโดยมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ดังนั้นในการส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง จึงควรเน้นในการให้ความรู้ และทำความเข้าใจกับผู้ป่วย และญาติในการปฏิบัติตัวมีถูกต้องเป็นประจำ โดยการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงอย่างต่อเนื่อง โดยการใช้หอกระจายข่าวในชุมชน และการออกติดตามเยี่ยมผู้ป่วยโดย อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเขตพื้นที่รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า คำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุดคือ ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูง โดยไม่มีอาการผิดปกติอะไรเลย โดยตอบถูกร้อยละ 47.6 เป็นความรู้เกี่ยวกับอาการของโรค ความดันโลหิตสูง รองลงมา คือ ความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่รักษาให้หายขาดได้ โดยตอบถูกร้อยละ 54.5 เป็นความรู้เกี่ยวกับการรักษาและการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งเป็นคำถามที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิต โดยเฉพาะในกลุ่มที่สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตให้เป็นปกติ อาจเพิกเฉยและละเลยในการปฏิบัติตัวซึ่งจะส่งผลเสียตามมาในภายหลังได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ป่วยยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องอีกหลายประเด็น อาจเนื่องมาจากผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงควรให้คำแนะนำ และการออกติดตามเยี่ยมผู้ป่วยในเชิงรุกมากขึ้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นการให้หอกระจายข่าว การให้ความรู้แก่ผู้ดูแล โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว และ อสม.ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ คอยกระตุ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ส่วนข้อที่ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตัวต่ำที่สุดคือ ไม่รับประทานอาหารที่ใส่ผงชูรส (mean = 1.54) อาจเนื่องมาจากการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ป่วยและญาติ มีค่านิยม และเป็นความเคยชินมาเป็นเวลานานโดยหากไม่เติมผงชูรสใส่ในอาหารก็จะขาดรสชาติ อาหารไม่น่ากิน ดังนั้นจึงควรให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ป่วยและญาติเกิดความตระหนักถึงผลเสียของผงชูรสต่อโรคความดันโลหิตสูงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติตัวของโรคความดันโลหิตสูง เช่น ตัวแปรทัศนคติ ความตระหนัก การรับรู้ โดยควรศึกษาความสัมพันธ์ หรือปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงด้วย
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติตัว ระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูง
- 3) ควรมีการทำวิจัยในเชิงปฏิบัติการ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ป่วย หรือคนดูแล เพื่อให้ผู้ป่วยเล็งเห็นความสำคัญในการปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิต
- 4) ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมผู้ดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงหรือไม่